

NADER

DANKBAAR
GEREFORMEERD

#9

JAARGANG 31
SEPTEMBER 2024

BEKEKEN

WOORD & WERELD MAGAZINE

Zó is de kerk

Een gevaarlijke *loser*

Wat aan de Vrijmaking voorafging

De stem van de Herder

Redactioneel

Wát geloven en belijden we als gereformeerde christenen van de kerk? En welke betekenis heeft dat concreet in ons leven? Een groot deel van dit nummer van Nader Bekeken is gewijd aan deze vragen.

Dominee E. Heres schrijft in de rubriek Leer en leven over de eigenschappen, de *wezenskenmerken* van de kerk. Ze zijn een prachtig geschenk van Christus, maar elk van die kenmerken brengt tegelijk voor ons de roeping met zich mee om er werk van te maken, en om er zo nodig voor te strijden dat de kerk echt christelijk blijft, gehoorzaam aan het getuigenis van de apostelen.

Harry Wendt toetste of de nieuwe kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken gericht is op die roeping en concludeert dat dat niet het geval is. Met deze kerkorde worden de schapen weggeleid van de stem van de Herder, zo geeft hij aan. In Actueel kunt u lezen over de zoektocht naar zijn broeders en zusters die hem ertoe bracht zijn boek *Volk van de Heer* te schrijven.

Vanuit zorg voor de schapen schreef Ferdinand Bijzet in het meinumnummer van dit jaar over de mogelijkheid om te breken met de NGK. Gert Treurniet heeft grote moeite met wat hij schreef en klom in de pen. Dat leidde tot een gedachtewisseling die we in dit nummer een plek geven.

Het Thema-artikel van Harm Veldman is gewijd aan de voorgeschiedenis van de Vrijmaking, de ingrijpende gebeurtenis die tachtig jaar geleden leidde tot een kerkscheuring.

Als redactie hopen we dat deze, en ook de andere artikelen in dit nummer, u helpen om de Herder te volgen.

Ida Slump

290	REDACTIONEEL IDA SLUMP
291	SCHRIFTLICHT Bedreigd en gedragen DIRK GROENEVELD
294	ACTUEEL Een verbazingwekkende zoektocht HARRY WENDT
298	THEMA De voorgeschiedenis van de Vrijmaking HARM VELDMAN
304	LEER EN LEVEN De kerk: geschenk en opdracht DS. E. HERES
308	INGEZONDEN (1) Laat hen allen één zijn, Vader GERT TREURNIET (1) Een legalistische uitleg van de belijdenis over de kerk Reactie op Gert Treurniet FERDINAND BIJZET (2) Samen één Herder volgen of mijn favoriete onderherder uitzoeken? GERT TREURNIET (2) De goede Herder volgen door de dienst van betrouwbare onderherders FERDINAND BIJZET
314	WOORDWAARDE Ternauwernood EGBERT BRINK
317	COLUMN Het vierde gebod RUFUS POS
318	GELEZEN • Liederen van Ria Borkent verzameld SIPKE ALSERDA • Graven in de Schriften ARJAN VAN DEN OS
323	UIT ANDERE BLADEN 'Het klimaat van het absolute' PERRY STORM
326	VAN HET BESTUUR
328	GEDICHT Van een pluchen beer BAUKE SELDENTHUIS

Bedreigd en gedragen

Toen de draak zag dat hij op de aarde gegoooid was, achtervolgde hij de vrouw die een zoon geboort had. Maar de vrouw kreeg de twee vleugels van de grote adelaar om naar haar plaats in de woestijn te vliegen, waar gedurende een tijd en twee tijden en een halve tijd voor haar gezorgd zou worden, buiten het bereik van de slang.

(Op. 12:13,14) ►

Albrecht Dürer, De vrouw van de apocalyps en de zevenkoppige draak

Hoe is het leven als gelovige? Het maakt nogal uit of je die vraag stelt aan iemand in Amersfoort of Lelystad, of aan iemand in Noord-Korea. In Nederland is het leven als gelovige best gerieflijk. Maar in Noord-Korea, China of Somalië is het op z'n zachtst gezegd ingewikkeld.

Maar, misschien vind je dat het leven als gelovige in Nederland ook wel ingewikkelder is geworden de laatste jaren. Verwarrender. Minder vanzelfsprekend. De mensen die niet in God geloven zijn in de meerderheid. Ze zijn nadrukkelijk aanwezig, in de politiek en het publieke debat.

Misschien herken je jezelf soms wel een beetje in de verspieters die na de tocht door de woestijn het beloofde land Kanaän moeten onderzoeken. En die dan terugkomen bij Mozes met de conclusie: ze zijn te sterk. We kunnen dat volk niet aanvallen. Vergeleken bij dat volk van reuzen voelden wij ons maar nietige sprinkhanen. We zijn maar een klein krachteloos kerkje in een maatschappij met zoveel meningen en belangen. Het leven als gelovige is in Nederland best gerieflijk, maar niet meer zo vanzelfsprekend. Toch, ook zeker niet gevaarlijk.

Bedreigd door een verliezer

In vers 13 en 14 van Openbaring 12 wordt ook iets gezegd over het leven van gelovigen. Over het leven van de gelovigen tussen de hemelvaart van Jezus en zijn terugkomst op aarde. Dat leven zal worden bedreigd en het zal worden gedragen. Bedreigd door de draak, Gods tegenstander die nog zoveel mogelijk mensen probeert mee te slepen in zijn nederlaag. Maar tegelijk gedragen en beschermd door de God die regeert. Dat is de situatie voor alle gelovigen op aarde. Of ze nu een goed leven leiden in Zwolle of onderdrukt worden in India.

In Openbaring 12 ziet Johannes een indrukwekkend teken, zoals hij het zelf noemt in vers 1. Een vrouw, een kind en een draak. De vrouw die het kind baart symboliseert waarschijnlijk Gods volk op aarde, in de breedste zin van het woord. Van het volk Israël in de tijd van de bijbel, tot aan alle gelovigen in 2024. Het kind symboliseert Jezus – de Zoon van God. Hij wordt geboren in het midden van Gods volk en wordt weggevoerd naar God en zijn troon. De draak symboliseert Gods

Als gelovige op aarde wordt je dus bedreigd door een verliezer. En verliezers zijn misschien nog wel het gevaarlijkst. Het laatste jaar van de Tweede Wereldoorlog, waarin het Duitse leger steeds meer terrein moest prijsgeven, was niet bepaald het makkelijkste jaar voor de bezette gebieden. Tijdens de aftocht vinden vaak de grootste gruwelen plaats. Zo lijkt de duivel in zijn val nog zoveel mogelijk schade te willen toebrengen aan Gods schepping en Gods kinderen.

De duivel komt in Openbaring 12 naar voren als de *loser* van het verhaal.

Hij degradeert drie keer

tegenstander, de duivel, die schuilgaat achter elke bedreiging van Gods volk op aarde.

De duivel komt in Openbaring 12 naar voren als de *loser* van het verhaal. Hij degradeert drie keer. Eerst probeert hij Gods Zoon op aarde te verslinden, maar dat mislukt. Vervolgens verliest hij de strijd van Michaël – een ondergeschikte van de Zoon. En als hij ten slotte zijn pijlen richt op de vrouw, wordt ook zij uit zijn klauwen gered en buiten zijn bereik gehouden.

De verzen 10-12 van Openbaring 12 verwoorden een van de hoogtepunten van de Bijbel: "Juich hemel en allen die daar wonen!" De heerschappij van de Messias is werkelijkheid geworden en de aanklager is ten val gebracht. Maar in één adem door klinkt ook: "Maar wee de aarde en de zee, de duivel is naar jullie afgedaald! Hij is woedend, want Hij weet dat hij geen tijd te verliezen heeft".

Als veelkoppige draak kent hij daarbij veel verschijningsvormen. Hij is de bedwelmende macht van te veel comfort. Hij is de ziekelijke zucht naar bezit. Hij is de splijtzwam die van jou als kerkganger een criticus wil maken, in plaats van een leerling. Hij is de verzieker van verhoudingen, die handig gebruik maakt van misverstanden. Hij is de stoker die strooit met stigma's. Hij duikt op elke zwakke plek, gedreven door rancune. Als gelovige op aarde word je bedreigd door een verliezer. Of je daar nu iets van merkt of niet.

Veilig in de woestijn

In vers 14 staat beschreven hoe de vrouw de twee vleugels van de grote adelaar krijgt om naar haar plaats in de woestijn te vliegen. In de woestijn is haar plaats. Dat blijkt ook uit vers 6, waar staat dat de vrouw naar de woestijn vlucht, waar God een plaats voor haar gereedgemaakt had. De plek voor

het volk van God, *de* plek voor jou als gelovige, is dus in de woestijn. Een plaats van dorheid en verlatenheid. Daar wil God je heen brengen. Daar zorgt hij voor je. Daar kan je Jezus volgen. Jezus werd aan het begin van zijn optreden ook door de Heilige Geest naar de woestijn gebracht. De woestijn is een plek van totale afhankelijkheid. Het is de plek waar echt geloof moet blijken. De plek waar God je als een adelaar naartoe draagt en waar Hij je koestert als zijn oogappel (vgl. Deut. 32). Maar ook in de woestijn weet de duivel de gelovigen te vinden, blijkt uit vers 15 van Openbaring 12. Daar staat dat 'de slang' een stroom water als een rivier achter de vrouw aan spuugt, om haar daarin mee te sleuren. Water in de woestijn! Een grotere verleiding bestaat er niet, als je vergaat van de dorst. Maar als je eraan toegeeft blijkt het een rivier te zijn die je meesleurt de woestijn uit.

is het listige. Een duivelse beproeving is meestal niet iets heel moeilijks wat je overkomt. Het is de verleiding om weg te lopen of af te haken als het moeilijk wordt.

Willem van der Deijl, een theoloog die werkzaam is voor Open Doors, schrijft in zijn boek *Lijden met Christus* ontdekkend over de bede 'breng ons niet in beproeving'. Als wij als westerse christenen deze bede bidden bedoelen we vaak: breng ons niet in een situatie van moeite en lijden. Laat ons niet vallen uit de veilige comfortzone waartoe U ons bestemd hebt. Maar juist dat comfort is onze beproeving. Dat is de waterstroom die je dreigt mee te sleuren. Alles wat je weghoudt van totale afhankelijkheid van God en volledige overgave aan Hem. In vers 16 van Openbaring 12 kunnen we lezen hoe God zelfs de aarde kan gebruiken om ons in onze zwakte te

Gedragen door je getuigenis

Tot slot is het verhelderend om nog even kort stil te staan bij het woord 'getuigenis' – een belangrijk woord in de directe context van Openbaring 12: 13-14. De draak voert strijd met "allen die bij het getuigenis van Jezus blijven" (vs. 17). Maar zij zullen juist dankzij dat getuigenis overwinnen (vs. 11). Het getuigenis van Jezus over hen, dat hen vrijspreekt van elke aanklacht en hen zuiver voor God doet staan. En het getuigenis van hen over Jezus. Dat Hij hun Heer is in eeuwigheid. Dat getuigenis van Jezus over jou, en van jou over Jezus, is het kostbaarste wat je bezit in de woestijn die het leven soms is. Dat getuigenis is te kostbaar voor een compromis met de cultuur. Voor dat getuigenis hebben gelovigen in tijden van vervolging hun leven over. Omdat juist het getuigenis je draagt. Als je leeft als gelovige, in comfortabele weelde of onderdrukking en uitsluiting. Bij openlijke of subtiele bedreiging. Je wordt gedragen door het getuigenis van en over je Heer. Zodat je kunt volhouden tot het einde. ■

Juist dat comfort is onze beproeving.

Dat is de waterstroom die je dreigt mee te

sleuren. **Alles wat je weghoudt**

van totale afhankelijkheid van God

en volledige overgave aan Hem

Dat is precies wat de duivel wil bereiken. Ook bij de verzoeken van Jezus in de woestijn hanteert hij deze strategie. De duivel probeert Jezus daar over te halen om weg te lopen uit de woestijn van zijn lijden door zichzelf bepaalde privileges toe te eigenen. Dat

hulp te schieten: "de aarde sperde haar mond open en dronk de rivier op die de draak had uitgespuwd". Bij je leven als gelovige in deze wereld ben je in alle bedreigingen veilig in de woestijn, volledig overgegeven aan Gods bescherming.

Een verbazing- wekkende zoektocht

Tijdens een bijeenkomst op 25 mei jongstleden van de Kerngroep Bezinning GK werd het boek van Harry Wendt, *Volk van de Heer. Over kerk, verbond en kerkrecht*, gepresenteerd. Hieronder volgt de tekst van de toespraak die de auteur bij die gelegenheid hield.

Waarom laat ik een jaar na de fusie van de NGK en de GKv nog dit boek verschijnen? Had ik niet, bijvoorbeeld, het hoofdstuk dat handelt over de kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken eruit moeten halen, en alleen mijn eigen gedachten over kerk, kerk-zijn, verbond en kerkrecht op moeten schrijven?

Ik wil daar, bij de uitreiking van dit boek iets over zeggen, in de hoop dat daardoor het boek niet als een trap na, maar als een oprechte zoektocht naar elkaar wordt gezien.

De centrale woorden in deze toespraak zijn: zoektocht en verbazing.

Sinds een jaar, ongeveer, mag ik dienen op Urk. Een betere plek kun je je als dominee eigenlijk niet indenken (en dat zeg ik niet om mijn gemeente te vleien). Het is gewoon geweldig om klassiek-gereformeerd te zijn zonder je ervoor te hoeven verontschuldigen. Het is geweldig dat trouw aan de belijdenis en onderwerping aan Gods Woord vanzelfsprekend zijn.

En toch ... toch heb ik verschillende momenten gehad dat ik dacht: hoe komt dit nou? U herkent daarin: verbazing. Verbazing over onze positie in kerkelijk Nederland. Immers, op 30 april 2023 was deze gemeente lid van een kerkverband met ruim tweehonderd kerken. Op 1 mei waren er naast Urk nog maar twee GKV's over, Capelle en Vroomshoop. Hoe kan het, heb ik mij vaak afgevraagd. Ja, soms lag daar ook wel onder: zien wij het dan zó verkeerd? Maar vaker nog de oprechte verbazing over andere kerkenraden: zien zij het dan niet? Die verbazing wil ik uitleggen.

Een belangrijk punt in mijn boek is te vinden op bladzijde 80-83. Daar denk ik na over de vraag of de keuzes die de NGK maken reden zijn om te zeggen: daar mag ik mij niet aan verbinden.

Een centrale overweging bij het nadenken daarover was voor mij het ondertekeningsformulier van de belijdenis. Dat moet je nogal eens ondertekenen als je predikant wilt worden! Ik moest dat doen toen ik preekconsent kreeg, na mijn beroepbaarstellend onderzoek, ik meen ook na mijn toelatend onderzoek én toen ik bevestigd werd als predikant in Waardhuizen. Hier op Urk, uiteraard, opnieuw. En al die keren heb ik dat met volle overtuiging gedaan.

Wat staat er eigenlijk in dat formulier?

Allereerst spreek je uit in te stemmen met de leer van de Bijbel, zoals die wordt beleden in de Nederlandse Geloofsbelijdenis, de Heidelbergse Catechismus en de Dordtse Leeregels, de drie formulieren van eenheid. Vervolgens beloof je de gemeente voor te gaan in het spreken en leven vanuit dit ene evangelie. Dat is de waarheid die je als ambtsdrager zult uitdragen en handhaven tegenover misleidende denkbeelden die opkomen vanuit de wereld of de kerk.

Er staat nog meer in, maar het gaat me even om deze twee zaken.

Zoals ik al zei, ik heb dat met volle overtuiging ondertekend: dat Woord van God, dat altijd opnieuw tegenover mij staat en mij aanspreekt met gezag – daar ben ik volledig aan onderworpen.

Dat Woord van God, dat mij aanzegt dat het genade alleen is waardoor ik verlost ben – daar ben ik volledig aan onderworpen.

Dat Woord van God, dat mij ook de weg wijst, helder, duidelijk, eenvoudig – daar ben ik volledig aan onderworpen. Dát spreekt een ambtsdrager uit bij de ondertekening van dit formulier.

En dát is wat de kerken belijden in de drie formulieren van eenheid. Het volle evangelie zoals we dat in de Bijbel lezen,

daar heeft de kerk belijdenis van afgelegd. En zoals het in die drie formulieren staat, zo is het in overeenstemming met de Bijbel.

Daarom heb ik mijzelf ook *gebonden* aan die belijdenisschriften. Ze zijn daarbij niet maar 'een' belijdenis. Ze zijn de belijdenis van *mijn* geloof. Dat zeg ik eigenlijk niet goed. Ze spreken openlijk uit wat God ons in het Woord leert, en dat geloof ik – daar ben ik aan onderworpen. Onderworpen dus aan de Bijbel en daarom trouw aan de belijdenis.

Het tweede stukje van de ondertekening is dan ook volstrekt vanzelfsprekend: die leer moet verkondigd en verdedigd worden.

Ik heb het ondertekend met volle overtuiging. Ja, dat is zo, door Gods genade.

Ik heb het ook ondertekend met *ures en beven*. Want het is een grote belofte: dat evangelie te uiten – misschien valt dat nog wel mee in je eigen gemeente – maar *handhaven* ... ook daarin moest mijn ja volledig ja zijn.

Zo tekende ik in 2018.

En toen kwam de kerkorde. Ik wist nog helemaal niets van kerkrecht af. Dus ik ging daarover nadenken en werd een handje geholpen door mijn promotieonderzoek naar Marten Micron. Bij hem ontdekte ik wat eigenlijk vanzelfsprekend is: de kerkorde moet hetzelfde doel voor ogen hebben als de belijdenis. Dat doel zou ik zo formuleren: het uitdragen en handhaven van de Bijbelse leer.

Een bekend kerkrecht deskundige, Van Drimmelen, heeft een boek uitgebracht onder de titel *Een troon voor het Woord*. Dáár gaat het om in een kerkorde, een troon te maken zodat het Woord, de Bijbel, regeert in de kerk.

Daarmee blijkt dat de kerkorde niet een setje regels is. De manier waarop in de kerkorde wordt omgegaan met Bijbel en belijdenis geeft aan of de orde inderdaad gericht is op dat doel.

Dáár heb ik de kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken op getoetst. En ik moest tot de conclusie komen dat die kerkorde niet hetzelfde juk is als de belijdenis. Bijvoorbeeld doordat er ruimte is van de belijdenis af te wijken. Het is een ongelijk juk. Het is tweeërlei zaad op de akker van de kerk. Het is tweeërlei stof in de kleding van de kerk.

Zelfs de Bijbel staat onder druk. De formulering in de kerkorde laat ruimte om niet heel de Bijbel te zien als het Woord van God. Die formulering is niet per ongeluk, want zelfs na herhaaldelijk agenderen is dit niet veranderd. U kunt daar meer over lezen in mijn boek.

Voor mij was het daarom na een lang en intensief proces van jaren toch uiteindelijk glashelder: als ik dien onder deze kerkorde ga ik in tegen de belofte die ik gegeven heb bij de ondertekening van het formulier.

En toen ... toen kwam en bleef de verbazing. Hoe kan het dat zoveel anderen het niet zien? Zij meenden – en ik geloof: menen, tegenwoordige tijd – het toch ook? Zij hebben toch ook de belijdenis lief en willen daaraan vasthouden en die verdedigen? Zien ze echt niet dat met deze kerkorde de kerken, de schapen – ook, ja juist, de eenvoudige schapen – weggeleid worden van die belijdenis, en daarmee weg van de Bijbel, weg van de stem van de Herder?

Ik verbaas me erover dat mensen die oprecht gelóven dat de Nederlandse Geloofsbelijdenis, Heidelbergse Catechismus en Dordtse Leerregels voluit en in alle delen overeenstemmen met de Bijbelse leer, tóch ook vinden dat anderen daarvan af mogen wijken. Ook ambtsdragers. Zelfs predikanten. Vanuit die verbazing is het dat ik dit boek tóch publiceer. In een zoektocht naar zovelen in de NGK die van harte de belijdenis liefhebben en toch dienen onder deze kerkorde, die niet rijmt met de belijdenis.

Een zoektocht om elkaar weer terug te kunnen vinden. Dat we terugkeren naar een gezamenlijk gereformeerd kerkver-

**Hoe kan het dat zoveel
anderen het niet zien?
Zien ze echt niet dat met
deze kerkorde de kerken,
de schapen, weggeleid
worden van die belijdenis,
en daarmee weg van de
Bijbel, weg van de stem
van de Herder?**

band. En dan komt in het woord 'terugkeren' ook de betekenis van *bekering* mee. Want – en dat is wel wat scherp als ik het zo zeg, maar het is ook eerlijk – de NeGK is als kerkverband – ik doe geen uitspraak over losse gemeentes – niet gereformeerd te noemen. In historisch opzicht niet, want de kerkorde staat niet in de lijn van Emden 1571. In dogmatisch opzicht niet, want ze wijkt weg van de gereformeerde belijdenis. In

Onlangs verschenen

Dr. H.T. Wendt: Volk van de Heer Over kerk, verbond en kerkrecht

De regels van een kerkorde, de organisatie van een kerkverband – waarom zijn die eigenlijk nodig? Wat hebben ze te maken met jouw persoonlijke geloof en met jouw gemeente?

In dit boek legt dr. Harry Wendt uit waarom de kerk van belang is voor je relatie met God en waarom de plaatselijke gemeente waar je bij hoort niet op zichzelf kan blijven. Kerken moeten elkaar helpen om in het goede spoor te blijven. Om dat te kunnen is het nodig dat ze op dezelfde grondslag staan. Dat wordt – als het goed is – verankerd in de kerkorde van het kerkverband dat ze samen vormen. Wendt beschrijft wat daarvoor essentieel is en gaat na of de nieuwe kerkorde van de Nederlandse Gereformeerde Kerken plaatselijke kerken helpt om gereformeerd te blijven.

Een uitgave van Kerngroep Bezinning GKv en Uitgeverij Woord en Wereld.

Prijs: € 10,00, inclusief verzendkosten: € 15,00. Bestellen: www.bezinninggkv.nl

liturgisch opzicht niet, want ze laat het liturgisch onderwijs en de gereformeerde maatstaf voor de lofzang los. Ook over al die aspecten staat meer in mijn boek.

Het is dus een zoektocht om elkaar weer te vinden in gereformeerd kerkverband.

Een zoektocht ook in het kader van de gereformeerde oecumene, waar we als overgebleven GKv-kerken dienstbaar aan willen zijn. Want het is vooral een boek waarin ik aangeef hoe het volgens mij wel kan en moet. Dat is een aanzet, een aanzet om verder te komen met iedereen die voluit gereformeerd wil zijn – in welk kerkverband ze nu ook zitten – om te komen tot een gereformeerde oecumene. Misschien eerst door wederzijdse erkenning, maar daar mag het niet ophouden.

Daar verlang ik naar.

Daar verlang ik nog sterker naar sinds mijn intrede op Urk in september. Want het is een weelde om weer voluit gereformeerd te kunnen zijn – om de stem van de Herder te volgen, zonder verontschuldiging. Maar het is géén weelde om als kerkelijke gemeente alleen te staan.

Ik hoop daarom dat dit boek eraan mag bijdragen dat we ons samen laten binden onder de belijdenis.

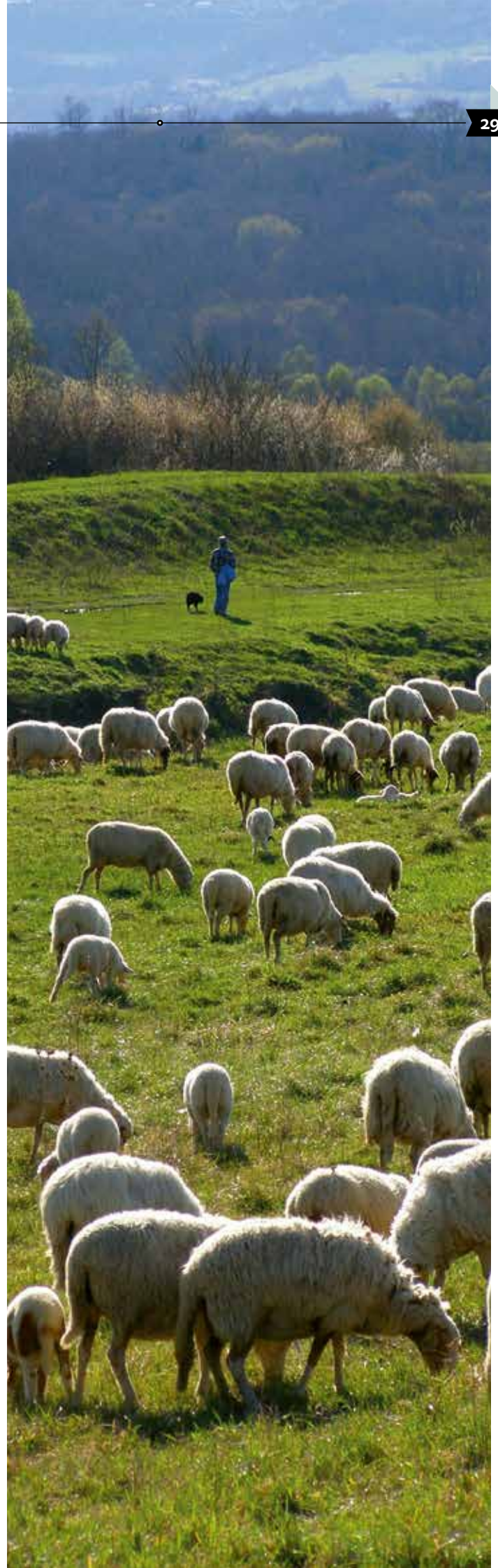
En dan kom ik nog één keer terug op mijn verbazing. Want ik verbaas me er ook over hoe breed en hoe sterk de stroming is in kerken vanuit de gereformeerde hoek om ruimte toe te staan die over de grenzen van de belijdenis heengaait. En ik hoop en bid daarom dat dit boek er ook aan mag bijdragen dat breder dan de GKv-traditie wordt ingezien, dat die vrijheid er niet is. Dat die er niet mag zijn. Omdat we dan zagen aan de poten van de troon voor het Woord.

Verbazing en een zoektocht. Die woorden stonden centraal. Ze blijven ook centraal staan. Want mijn mening – ik geef 'm voor een betere. Het blijft een zoektocht, hoe kerk te zijn. En ik publiceer nu wel een boek, maar ik wil graag van iedereen leren.

En verbazing blijft ook centraal staan. Verbazing ... niet over mensen. Maar over God.

Want in de kerkgeschiedenis heeft God steeds opnieuw laten zien dat Hij door al het menselijk falen heen werkt. Dat Hij ook de kerk steeds terugleidt naar zijn Woord, naar zijn evangelie. Verbazing over zijn genade en geduld en liefde, waardoor Hij steeds zijn kerk in leven houdt. En wat is dat anders dan verbazing over zijn liefde in Jezus Christus, de goede Herder, die zijn leven heeft gegeven voor de schapen?

En ze zullen naar zijn stem horen, en het zal worden één kudde, één Herder. ■

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN GEREFORMEERD

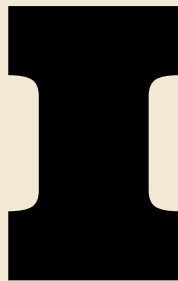

DE VOORGESCHIEDENIS VAN DE VRIJMAKING

We herdenken in 2024 de Vrijmaking van 1944.

We ... dat zijn leden van de NGK, GKv, DGK, GKN en wellicht ook de CGK en de PKN. Herdenken vraagt om historische oriëntatie; die tracht ik hier te geven. Wat ging er vooraf aan die ingrijpende gebeurtenis van tachtig jaar geleden?

In het jaar 1892 voltrok zich een gedeeltelijke hereniging van gereformeerden. De Gereformeerde Kerken in Nederland (GKN) die daardoor ontstonden, kenden vanaf dat moment allerlei vormen van diversiteit en pluriformiteit binnen de eigen gelederen. Die concentreerden zich rond twee leidende theologen: de veelzijdige hoogleraren dr. Abraham Kuyper vanuit de Doleantie en dr. Herman Bavinck vanuit de Afscheiding.

De GKN benadrukten sterk hun geloofseenheid; de ambtsdragers hadden hun handtekening gezet onder de Drie Formulieren van Enigheid. En die handeling was geen formaliteit. Maar loste dit alle 'verborgen verschillen' op? In deze bijdrage wil ik het samenkerk-zijn van de GKN in beeld brengen en nagaan hoe het in 1944 tot het ernstige conflict is gekomen waaruit de

Vrijmaking voortkwam. In een aantal stappen geef ik dat aan vanaf het begin van de 20^e eeuw.

I. 1892-1930

Geloofseenheid was en is een kostbare zaak, waarmee de kerken plaatselijk en landelijk laten zien waaraan hun samenleving te herkennen is. Plaatselijke verschillen in 'ligging' leidden ertoe dat de eenwording van afgescheiden en dolerende kerken soms nog jaren na 1892 op zich liet wachten.

Predikantsopleidingen

Ook de mogelijke eenwording van de twee opleidingsinstellingen, de Theologische School in Kampen en de

Vrije Universiteit in Amsterdam, riep scherpe reacties op - zo sterk dat beide predikantsopleidingen naast elkaar bleven bestaan. Op de achtergrond hiervan speelde niet alleen verschil in wetenschappelijke aanpak, maar veeleer een sfeerverschil dat verschillende accenten naar boven liet komen. Waar de VU zich ontpopte als een

dogmatiek en politiek ook een nieuw vakgebied: de psychologie gecombineerd met de pedagogiek. Gereformeerde onderwijsgeveenden hebben van Bavinck veel mogen leren. Ik stip hierbij wel aan dat Bavinck als promotor met zijn promovendus Johannes Gerardus Geelkerken een langslpend conflict heeft beleefd, over vermeend

gereformeerde kerken van wezenlijke betekenis zijn.

Met het functioneren van vijf doctor-leek de tijd aangebroken om aan de Theologische School het promotierecht toe te kennen. Al in 1914 en 1917 riepen de predikanten W.H. Oosten en G. Doekes op tot deze zozeer gewenste erkenning. De generale synodes van die tijd konden er niet toe besluiten. Daarna liet prof. Greijdanus in 1929 zijn stem horen, gevolgd door publicaties van dr. C. Bouma, dr. T. Hoekstra en ds. K. Schilder - alle in 1930. De erkenning kwam weer niet los; dit leverde bij menigeen veel frustratie op. Waarom bleef het verschil tussen TS en VU zo sterk gemarkeerd? Men hoefde niet diep achter de schermen te kijken om in de GKN de dominantie van de VU te ontwaren. Dit bevorderde de eenheidsbeleving niet. Aan de VU dienden als theologen dr. F.L. Rutgers (kerkgeschiedenis en kerkrecht, emeritaat 1910), dr. G.H.J.W.J. Geesink (literaire vakken), dr. H.H. Kuiper (kerkgeschiedenis), dr. P.A.E. Sillevius Smitt (ambtelijke vakken), dr. C. van Gelderen (Oude Testament, sinds 1905), dr. G. Ch. Aalders (Oude Testament, sinds 1920), dr. F.W. Grosheide (Nieuwe Testament, sinds 1912). De VU-hoogleraren werkten zonder een officiële band aan de leer van de Gereformeerde Kerken. Ze werden wel beschouwd als 'neocalvinisten' die vanuit hun christelijke overtuiging doceerden.

Wereldoorlog I

De jaren vanaf 1914 stonden in het teken van de gruwelijke Eerste Wereldoorlog. De grootmachten van die tijd, het Duitse keizerrijk, het Russische

Waar de Vrije Universiteit zich ontpopte als een volwaardige academie, bleef 'Kampen' voor het gevoel meer een soort seminarie, dat overigens bekwame predikers naar de kerken uitzond. Maar het kende geen promotierecht

volwaardige academie, bleef 'Kampen' voor het gevoel meer een soort seminarie, dat overigens bekwame predikers naar de kerken uitzond. Maar het kende geen promotierecht.

Waren het niet meer dan 'nuanceverschillen', die te verdragen waren? Adiaphora?

Bezien we nu de ontwikkelingen, dan valt op hoe groot de aantrekkingskracht was van de VU. Twee Kamper hoogleraren gingen over naar Amsterdam. Naast docent homiletiek Petrus Biesterveld was dat de dogmaticus Herman Bavinck. Diens overstap had veel te maken met de vacature die ontstond toen Kuiper in 1901 als leider van de Antirevolutionaire Partij (ARP) minister-president van een coalitiekabinet was geworden. Dat bleef hij tot 1905. Het leiderschap van Bavinck was bijna even breed als dat van Kuiper, maar het betrof naast

plagiaat van de professor. Een uitvoerige tekening van deze bizarre kwestie gaf kerkhistoricus Maarten J. Aalders in zijn boek *Heeft de slang gesproken?*²¹ Het geheel is tekenend voor de lichte ontvlambaarheid en de koppigheid van de 26-jarige Geelkerken tegenover de erudiete Bavinck. Na drie jaar werd de kwestie in de doofpot gestopt en kon de gewenste promotie gewoon doorgaan. Eenheid en eensgezindheid onder christenen kunnen ver uit elkaar komen te liggen.

In Kampen dienden de hoogleraren L. Lindeboom (Nieuwe Testament, tot 1917), dr. A.G. Honig (dogmatiek) en dr. H. Bouwman (kerkgeschiedenis). In 1912 kwam er versterking van dr. J. Ridderbos (Oude Testament), in 1913 van dr. T. Hoekstra (filosofie en aanverwante vakken), en in 1917 werd dr. S. Greijdanus hoogleraar Nieuwe Testament. Hun inzet en hun invloed zouden voor de toekomst van de

tsarenrijk, het Oostenrijkse keizerrijk, de Franse Republiek en het Engelse imperium bestreden hun vijanden met alle beschikbare middelen. Het dodental liep in de miljoenen. Nederland, met veel koloniale belangen, mocht blij zijn dat zijn neutraliteit werd erkend – ons extraparlamenteair kabinet bekeek de oorlog op afstand; het zou niet gauw uit eigenbelang partij kiezen. In gereformeerde kringen waren de sympathieën verdeeld: Kuyper was pro-Duits, Bavinck had een grote afkeer van de oorlog en velen stelden zich neutraal op – al was er vanaf 1917 wel een algemene vrees dat Lenin met zijn communisten zou oprukken naar het westen. Zeker toen het Duitse rijk in elkaar stortte in 1918-'19.

Binnenkerkelijke ontwikkelingen

Gereformeerden hadden in de eerste decennia van de 20^e eeuw hun eigen zorgen. De generale synode van Leeuwarden gaf er in 1920 uiting aan met de publicatie van een *Getuigenis*. Daar-in werd gewaarschuwd tegen 'allerlei

levenspraktijk groot. Twee groepen jonge intellectuelen gingen daarin voorop: de jongeren die betrokken waren bij de NCSV, de Nederlandse Christen-Studenten Vereniging, en degenen die zich schaarden achter de oprichters van het nieuwe weekblad *De Reformatie*.

De NCSV hanteerde geen grondslag, maar volstond met een doelstelling, namelijk: studenten opbouwen in het geloof. Daarbij was deze groep sterk naar 'buiten' gericht en toonde ze weinig belangstelling voor de gevestigde kerken. Missie, evangelisatie waren de doelen. Dat werd nader toegelicht in hun blad *Eltheto*, dat te kennen gaf dat men niet gesteld was op het erkennen en opleggen van dogma's. De Bijbel was volgens de NCSV een hoogstaand literair boek waarvan God gebruik maakte om de mens aan te spreken. Bijbelkritiek hoorde bij de verwerking van de teksten van dit boek. Een van de leidende figuren was ds. J.B. Netelenbos die sinds 1917 in kerkelijke moeilijkheden verkeerde, onder meer wegens zijn *open mind* voor Bijbelkritiek. Een van zijn medestanders was dr. Geelkerken. De opkomst van de Zwitserse theo-

en haar theologie zich stap voor stap vernieuwden op basis van de Bijbel, die als het volstrekt betrouwbare Woord van God gold, en de daarop gegronde belijdenisgeschriften. De gewenste vernieuwing betrof onder andere de liturgie, die wel een taalkundige opknappbeurt nodig had. Meer aandacht in de preek voor de waarde van natuurwetenschap zou het denken van de jongeren positief kunnen beïnvloeden. De redactie en de medewerkers van *De Reformatie* hadden soms erg uiteenlopende opvattingen over de taak van het blad.

In 1924 werd de koers van het blad verlegd naar een meer apologetische (geloofsverdedigende) houding, wat er onder leiding van de sinds 1920 optredende redacteur prof. dr. Valentijn Hepp (VU) op neerkwam dat men de erfenis van Kuyper en Bavinck zuiver moest bewaren. Dit had veel weg van epigonisme (slaafse navolging). De uitgever in Goes koos er in 1924 voor om naast prof. Hepp nieuwe redacteurs te benoemen: ds. Klaas Schilder en zijn vroegere studiegenoot dr. Jan Waterink, de later bekende pedagoog. Na meerdere botsingen tussen Hepp en de nieuwe redacteurs werd in 1930 de koers van *De Reformatie* bepaald door het driemanschap Schilder, Waterink en dr. C. Tazelaar.² Intussen had zich met dr. J.G. Geelkerken een kerkelijk conflict voorgedaan over Genesis 3, een zaak die via de Generale Synode van Assen in 1926 uitliep op diens schorsing en

In deze woelige tijd was het verlangen naar samenhang tussen geloof en levenspraktijk groot

dwalingen' en 'wereldgelijkvormigheid'. Kuyper overleed in 1920, Bavinck in 1921. Deze verliezen waren moeilijk te verwerken, zij genoten immers groot gezag. Er trad niet dadelijk een nieuwe geestelijk leider op van hun formaat. In deze woelige tijd was het verlangen naar samenhang tussen geloof en

loog Karl Barth werd binnen de NCSV met intense belangstelling gevolgd. Hij was voor deze jongeren de man van de toekomst. Zijn invloed nam hand over hand toe. De jongeren in de groep rond *De Reformatie* waren overtuigd gereformeerd en wilden graag bereiken dat de kerk

1 Maarten J. Aalders, *Heeft de slang gesproken? Het strijdbaar leven van dr. J.G. Geelkerken (1879-1960)*, Amsterdam 2013, p. 66 e.v.

2 Hierover uitgebreid dr. George Harinck in diens dissertatie (1993): *De Reformatie. Weekblad tot ontwikkeling van het gereformeerde leven 1920-1940*.

Gereformeerden waren nadrukkelijk aanwezig in de politiek: de gereformeerde Hendrikus Colijn was in crisistijd minister-president van meerdere kabinetten

afzetting door de synode(!) Met een kleine groep progressieve medestanders (onder wie ds. J.J. Buskes) vormde hij een nieuwe kerkgemeenschap met de naam 'Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband'; die bleef tot 1946 bestaan en ging toen op in de Hervormde Kerk. Het eerder vermelde boek van Maarten Aalders biedt ook hierover een uitvoerig relaas.

II. 1930-1944

De GKN vormden aan het begin van de jaren '30 een niet te ontwijken fenomeen in Nederland.

Mooie getallen

De statistische gegevens van 1929 laten een kerkgenootschap zien dat 724 gemeenten telde, waaraan 609 predikanten (en zendelingen) verbonden waren. Het totaal aantal kerkleden bedroeg toen 554.028. Op een bevolking van 7,7 miljoen was dat dus zo'n 8%. In 1931 telde men 569.145 gereformeerden met een totaal van 667 predikanten. Mooie getallen! En de groei zette door, tot in de Tweede Wereldoorlog.

De predikantsopleiding kende twee adressen: de Theologische School in Kampen met vijf hoogleraren en 165 studenten; de Vrije Universiteit met zes hoogleraren in de theologie en ongeveer 270 studenten.

Gereformeerden waren ook nadrukkelijk aanwezig in de politiek: de gereformeerde Hendrikus Colijn was in crisistijd minister-president van meerdere kabinetten.

Saamhorigheid?

De saamhorigheid binnen de GKN leek groot: men had beloofd zichzelf en elkaar te houden aan de Bijbel, waarvan de Drie Formulieren van Enigheid een goede samenvatting boden. Ook had men beloofd zich te houden aan de Dordtse Kerkenordening die de organisatie van het gezamenlijke kerkelijke leven regelde. Toch werd er geknaagd aan de binding van deze formulieren. Was vrijheid niet ook een beginsel van de kerk?

Wereldpolitiek

De jaren '30 waren spannende tijden. In de wereldpolitiek wist Adolf Hitler steeds meer expansie voor Duitsland te bereiken. Ook zette hij de Jodenvervolgving met kracht door. Nationaalsozialisme en fascisme waren populistische extreemrechtse bewegingen; het communisme van Josef Stalin vertoonde extreemlinkse terreur tegen de eigen bevolking en streefde ook naar gebiedsuitbreiding. Veel gereformeerden waren afkerig van deze extreme bewegingen, al zag men na 1930 ook

wel sympathisanten – met name voor Hitler en Mussolini. In de GKN werd daartegen gewaarschuwd door A. Janse en K. Schilder. De synode van 1936 was voorstander van kerkelijke tucht tegen kerkleden die zich bij de NSB aansloten.

Drie-stromingenkerk

De spanningen namen toe in de kerken. Er kunnen drie stromingen onderscheiden worden.

Kenmerkend voor de eerste stroming waren progressiviteit en vrijheid, waardoor men veel aanhang verwierf voor de NCSV. Er was veel waardering voor wat buiten de grenzen van eigen kerk en vaderland gebeurde, terwijl de eigen kerkcultuur als 'bekrompen' en behoudend werd beschouwd. Men wilde zich in geen geval binden aan een confessie en koos voor een kritisch christendom met een breed-oecumenische insteek. Deze stroming stond onder invloed van onder meer dr. Geelkerken, ds. J.J. Buskes en ds. N. Stufkens, die sinds 1926 de GKN hadden verlaten en zich hadden georganiseerd in de GKN (in hersteld verband).

De tweede stroming bestond uit gereformeerden die Bijbel en confessie als basis aanhielden voor hun denken en doen. Zij wilden vernieuwing van kerk, liturgie en prediking binnen vaste kaders, maar geen traditionalisme en binding van inzichten aan de particuliere opvattingen van vroegere voorgangers. Wel herdacht men dankbaar de Afscheiding van 1834 en de Doleantie van 1886.

K. Schilder behoorde tot deze stroming. Hij gaf in 1930 tot veler verrassing een trilogie uit over *Christus in Zijn lijden* – tot ver buiten de

kerkgrenzen was er waardering voor dit werk. Schilder werd in 1934 hoogleraar dogmatiek in Kampen. Hij ontwikkelde de werkwijze van de 'heilshistorische prediking', samen met ds. M.B. van 't Veer, ds. B. Holwerda, ds. S.G. de Graaf, ds. C.C. Veenhof, ds. E.Th. van den Born, ds. D. van Dijk, ds. I. de Wolff en ds. Joh. Kapteyn. Dit werd door velen als vernieuwend ervaren. Er ontstond een nieuw reformatisch elan.

De derde stroming was de richting van de (brede) middengroep: deze was redelijk tevreden met de kerk en de prediking. Men had niet veel eisen voor verandering; men hield van traditie en verlangde naar een stabiele situatie. Wat vroegere voorgangers (Kuyper en Bavinck) hadden geleerd was hoogst belangrijk en moest leidraad blijven voor actuele zaken. Hoogleraren als dr. K. Dijk (dogmatiek) en dr. G.M. den Hartogh waren de informele leiders. Ook de predikant van Bolsward, dr. A.D.R. Polman, rekenen we hierbij.

De eenheid verbroken³

Deze stromingen waren alle drie aanwezig op de Generale Synode van Amsterdam 1936. De sfeer in de kerken was grimmiger geworden: de VU-hoogleraren Hepp en Kuiper vonden de polemische artikelen van Schilder in *De Reformatie* de voorbode van een scheuring. De twee konden zich ook niet vinden in Schilders krachtige pleidooi voor maatregelen tegen NSB'ers onder de kerkleden. Hepp begon in 1936 aan een serie brochures onder de titel *Dreigende Deformatie*. Van de geplande zes deeltjes verschenen er vier. Daarin mani-

festeerde hij zich als een scholastiek verdediger van Kuypers leerstellingen. Hij keerde zich tegen Schilder en ook tegen zijn VU-collega dr. D.H.Th. Vollenhoven. Vollenhoven en zijn zwager dr. H. Dooyeweerd waren de voormannen van een nieuwe christelijke denkrichting, de *Wijsbegeerte der Wetsidee*.

In deze kerkelijke spanningen gebeurde het volgende. De classis Bolsward merkte op dat er onder het gereformeerde volk verwarring ontstond over de wijze van polemiseren in de kerkelijke pers. Zij vroeg de synode om te bevorderen dat dit kwaad zou worden beteugeld, "zodat de gezonde ontwikkeling en uitwisseling van gedachten voortgang nemen kan". Hieraan gaf men gehoor. Maar daarop deden twee leden van de synode, dr. A.D.R. Polman en W.H. van der Vegt een voorstel met een heel andere strekking. Zij gingen ervan uit dat uit de polemieken in de kerkelijke pers bleek dat de gereformeerde belijdenis in de kerken ter discussie werd gesteld. Zij stelden voor om een commissie in te stellen die over bepaalde (dogmatische) vraagstukken advies zou uitbrengen, zodat de volgende synode officiële leeruitspraken daarover kon doen. Dat was dus iets heel anders dan de classis Bolsward had gevraagd.

Tegen de kerkorde in zette de synode nu zelf zaken op de agenda, waar de kerken niet om hadden gevraagd. In het uiteindelijke voorstel (dat niet exact gelijk was aan dat van Van der Vegt en Polman) werden bovendien de geschillen benaderd vanuit één bepaalde optiek. Er moest op grond van Schrift en belijdenis onderzoek gedaan worden naar opvattingen die afweken van "tot nog toe gangbare leeringen". Welke gangbare leringen? En nog belangrijker: waarom zouden deze

gangbare leringen zelf niet getoetst moeten worden? Niet wat een groep in de kerk vindt, maar wat we op grond van de Schrift belijden is het criterium waaraan nieuwe en oude opvattingen in de kerk getoetst moeten worden.⁴ Er werd een adviescommissie ingesteld, die bemand zou worden door acht theologen uit alle richtingen; hun rapporten zouden dragend zijn voor de toekomst van de GKN. Maar de commissie behield haar eenheid niet. En toen zelfs in oorlogstijd geen stop werd ingesteld op de behandeling van deze zaken, kwam er in 1942 een rapport uit met een voluit Kuypertiaanse/speculatieve visie op doop en verbond. Deze visie werd vervolgens aan alle ambtsdragers bindend opgelegd; dit was mogelijk door de samenwerking van de eerste en de derde stroming, terwijl de tweede stroming op de synode een minderheid was. Ondanks een stroom van bezwaren tegen de leeruitspraak bracht de synode daarin geen wijziging. Schorsing (en afzetting) door de synode van de hoogleraren Schilder en Greijdanus maakten een eind aan de eenheid van de GKN. Op vrijdag 11 augustus 1944 werd in Den Haag op voorstel van K. Schilder door een grote landelijke vergadering besloten over te gaan tot Vrijmaking van de ondraaglijke handelingen van de synode. De *Acte van Vrijmaking of Wederkeer* maakte duidelijk waar de breuklijnen lagen. Een klein en nieuw kerkverband werd geboren en zou door Gods genade tot zegen mogen zijn voor de gereformeerde gelovigen. ■

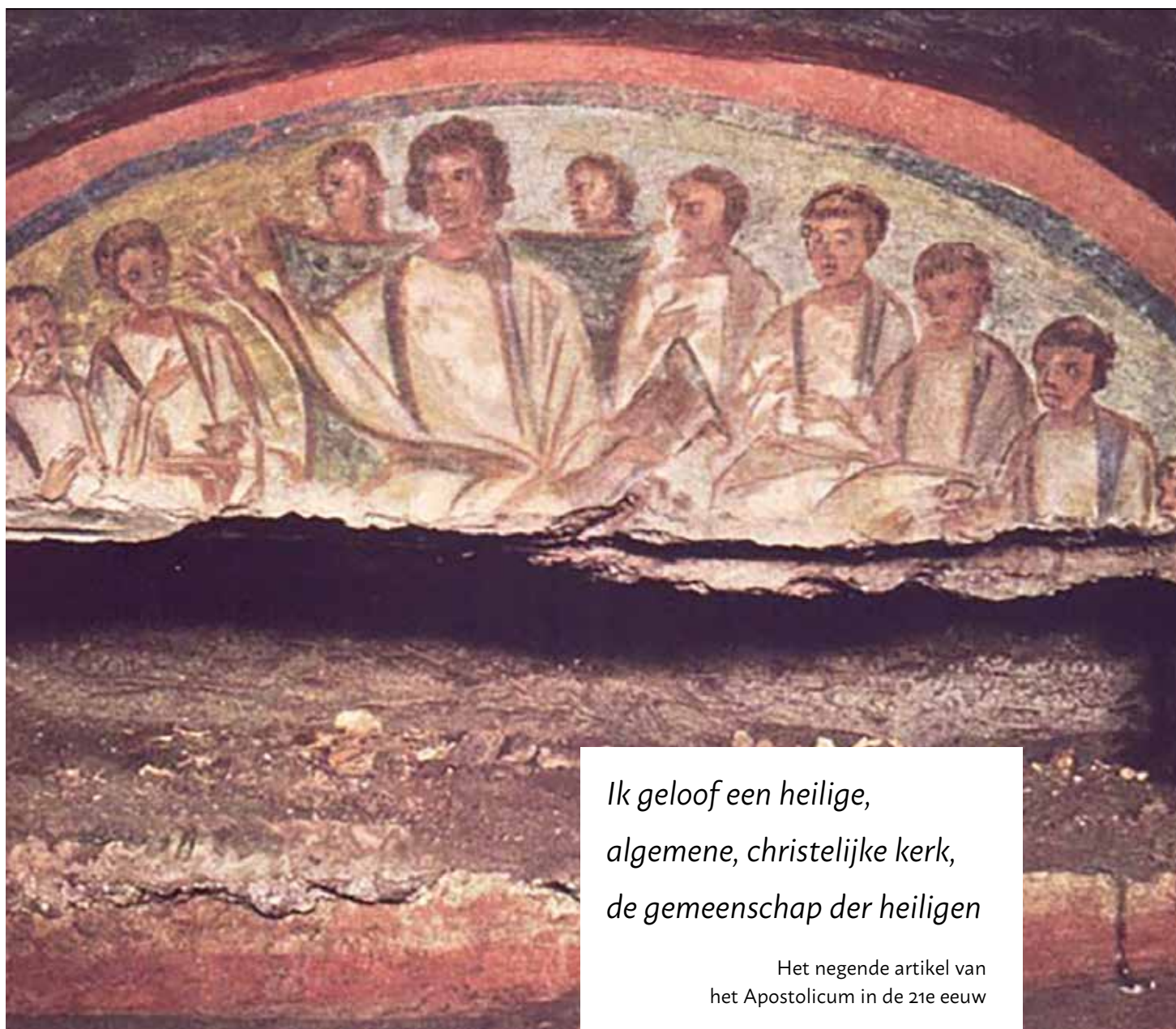
³ Uitgebreider hierover: G. Janssen, *De feitelijke toedracht*, Groningen 1948.

⁴ *De feitelijke toedracht*, p. 7-11.

De kerk: geschenk en opdracht

Christus onderwijst zijn apostelen, fresco in de catacombe van Domitilla

*Ik geloof een heilige,
algemene, christelijke kerk,
de gemeenschap der heiligen*

Het negende artikel van
het Apostolicum in de 21e eeuw

In het negende artikel van de Apostolische Geloofsbelijdenis gaat het over de eigenschappen van de kerk. De Geloofsbelijdenis van Nicea onderscheidt er vier: de kerk is *‘één, heilig, katholiek en apostolisch’*. De Apostolische Geloofsbelijdenis formuleert enigszins anders, maar ook hier zijn die vier eigenschappen inhoudelijk aanwezig. De eigenschappen van de kerk, dat zijn haar *‘wezenskenmerken’*. Het zijn de *‘kwaliteiten’* die door het hoofd Christus aan de kerk geschonken zijn, die zij heeft ontvangen door de gemeenschap met Christus zelf. Ze omschrijven haar geheim. Zó is de kerk wezenlijk. De eigenschappen zijn te onderscheiden van de kenmerken die artikel 29 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis noemt – de zuivere prediking, de Schriftuurlijke sacramentsbediening en de rechte tuchttoefening –, maar er is wel samenhang tussen de eigenschappen en deze kenmerken.

Voor de vierde keer staan hier in het Apostolicum de woorden *‘Ik geloof’*. Maar er is verschil. Het was drie keer *‘Ik geloof in’*. Die uitspraak past alleen maar ten opzichte van de Drie-enige God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Het betekent: ik heb al mijn geloofsvertrouwen gevestigd op Hem. Maar dat zeggen we niet van de kerk. De kerk is *vrucht* van het werk van God en kan, hoe heilig en bijzonder ook, nooit op één niveau staan met de Schepper die deze vrucht bewerkt. Juist omdat de kerk vrucht is van het werk van Vader, Zoon en Geest, is zij wel *voorwerp* van het geloof. Ik geloof dat de kerk bestaat en dat zij zal voortbestaan. Alleen door het geloof kunnen wij de kerk en de grote betekenis ervan goed zien. In de woorden *‘Ik geloof’* zit opgesloten dat ik gelovig besef hoe belangrijk en noodzakelijk de kerk voor mij is.

De kerk is een geloofsstuk. Dat wat ik van de kerk weet, weet ik alleen uit Gods Woord. Op grond daarvan geloof ik ook de eenheid, de heiligheid, de algemeenheid en het christelijke karakter van de kerk.

De kerk is één

Hoewel in het Apostolicum niet, zoals in het Niceanum, *‘één’* staat, maar *‘een’*, is ook hier de eenheid van de kerk het vanzelfsprekende uitgangspunt. De eenheid is immers in Christus gegeven. Omdat Christus het enige Hoofd en de ene Koning van de kerk is, kan er ook maar één kerk zijn, de gemeente van de ene Christus. Indrukwekkend, hoe de apostel Paulus schrijft over “de eenheid van de Geest”, die bewaard moet worden “door de band van de vrede: één lichaam en één Geest, zoals u ook geroepen bent tot één hoop van uw roeping, één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, Die boven allen en door allen en in u allen is” (Ef. 4:3-6, HSV).

De eenheid van de kerk is niet alleen een geschenk en een groot goed, maar ook een Schriftuurlijke verplichting. Dat zien we ook in het prachtige beeld dat Paulus gebruikt in 1 Korinte 12, van het lichaam van Christus. Dat laat geen verdeeldheid toe. En als we bedenken hoe intens Christus zelf gebeden heeft: “Heilige Vader, bewaar hen die U mij gegeven hebt in Uw Naam, welke U mij gegeven hebt, opdat zij één zullen zijn, zoals wij” (Joh. 17:11), dan staat des te meer vast: de eenheid van de kerk is echt een wezenskenmerk van de kerk. Daarom moeten alle ware christgelovigen het bewaren van de eenheid van de Geest gelovig serieus nemen en er werk van maken. Terecht stelde C. Trimp dat

het ‘oecumenisch willen’ behoort tot het kenmerk van de (kerk)leden (*Kerk in aanbouw*, p. 267).

Wat we in het Woord van God lezen over de eenheid van de kerk verwoordt de kerk van de Reformatie ook in artikel 27 van de NGB: “Wij geloven en belijden één katholieke of algemene kerk. (...) Deze kerk is er geweest vanaf het begin van de wereld en zal er zijn tot het einde toe”. Het artikel eindigt met de woorden dat deze ene kerk “met hart en wil samengevoegd en verenigd is in eenzelfde Geest, door de kracht van het geloof”.

In artikel 28 wordt de roeping tot eenheid nog eens benadrukt. Daar wordt ook beleden dat niemand zich van die ene kerk mag afscheiden. Maar, het kan zover komen dat de gelovigen zich wel degelijk moeten afscheiden van een *kerkinstituut*. Dat brengt het tweede deel van het artikel onder woorden. S.G. de Graaf (*Het ware geloof*, p. 434) schrijft de behartigenswaardige woorden: “De eenheid in de openbaring der kerk dient zo lang mogelijk gehandhaafd. Eerst als het kerkinstituut zijn roeping verzaakt, nl. het opheffen van het Woord des Heren en het heilig houden van het Sacrament en als protesten daartegen niet hebben gebaat, mag en moet men het op een breuk laten aankomen”. In de kerkgeschiedenis van na de Reformatie hebben zich helaas meermalen zulke situaties voorgedaan. Dat bracht telkens weer worsteling en strijd met zich mee. Maar ook dankbaarheid bij hen die door de HERE uit een instituut-in-verval werden uitgeleid. S.G. de Graaf schrijft dan: “Slechts zij, die de strijd opgaven en verzoening predikten, verzaakten de worsteling om de eenheid. Ook deze eenheid kan alleen in de worsteling om de waarheid verkregen worden”.

De kerk is heilig

Dat het woord 'heilig' van toepassing is op de kerk, als wezenskenmerk, is niet omdat de kerk in deze wereld volmaakt en zonder zonde is. De heiligheid van de kerk is niet het gevolg van menselijk handelen, maar van wat God doet. Hij roept een volk weg – bij de macht van de satan en de zonde vandaan, zodat het aan Hem gewijd zal zijn. De kerk is afgezonderd van de wereld. Maar ze wordt niet weggeroepen uit de wereld; midden in die wereld heeft de kerk een bijzondere positie ontvangen als een 'stad op de berg' (Mat. 5:14).

Heilig is de kerk omdat de Heere zijn heilige Naam verbindt aan zondige mensen en hen wil leiden op de weg van het heil. Paulus noemt de leden van de gemeente 'geroepen heiligen' (1 Kor. 1:2), niet omdat zij zonder zonde zijn, maar omdat zij door de Heere geroepen zijn om te delen in het heil van Christus en door de Geest vernieuwd worden tot de dienst van God.

De vergadering van de kerk is met geen enkele andere menselijke vergaderactiviteit te vergelijken. Zij is totaal anders, exclusief en bijzonder, omdat het een activiteit van de Zoon van God zelf is. Dat bepaalt haar heiligheid. Daarom is het terecht als overheden de kerk niet op één lijn stellen met allerlei maatschappelijke instellingen en verenigingen.

Net als de eenheid van de kerk is ook haar heiligheid in Christus gegeven. De Heere Jezus heeft de Vader geboden of Hij de kerk wil heiligen door de waarheid (Joh. 17:17). Hij bidt: "En Ik heilig Mijzelf voor hen, opdat ook zij geheiligd zijn in de waarheid" (vers 19). Dat zal bewerkt worden door de Heilige Geest. Maar ook hier geldt: de

gave van de heiligheid brengt voor de kerk ook de roeping met zich mee om de heiliging te zoeken.

C. Trimp schrijft: "Een kerk die voortdurend concessies doet aan de mode van de dag en de waan van de eeuw, vertoont in al haar tolerantie een lauwheid en gebrek aan toewijding, die kenmerkend zijn voor het verval van de kerk" (*Kerk in aanbouw*, p. 269). Daarom, de heiligheid van de kerk zal ook zichtbaar worden in de zuivere bediening van het Woord en de bediening van de kerkelijke tucht volgens de bedoeling van Christus.

De kerk is algemeen

Het woord 'algemeen' of 'katholiek' in de Apostolische belijdenis heeft betrekking op het universele, wereldwijde karakter van de kerk. Katholiek betekent: op het geheel betrokken. De katholiciteit van de kerk heeft een 'kwantitatief aspect' en een 'kwalitatief aspect'.

Met het *kwantitatieve* aspect wordt bedoeld dat de kerk er is vanaf het begin van de wereld tot aan het einde, dat ze over heel de wereld verspreid is, en dat ze er is voor alle soorten mensen: voor Joden én Grieken, voor slaven én vrijen, voor mannen én vrouwen, voor armen én rijken. Augustinus zei: "Van zonsopgang tot zonsondergang wordt des Heren Naam geprezen".

Bij het *kwalitatieve* aspect gaat het over de volle Schriftuurlijke inhoud van de leer van de kerk. Denk hierbij aan wat Paulus schrijft in Efeze 3: 14 e.v., over het 'samen met alle heiligen' en over de volheid die in Christus gegeven is. De katholieke kerk blijft in die volheid van Christus door het Woord te bewaren (Joh. 14:15 e.v.). De kerk pint zich niet vast op een

deelwaarheid, zij laat zich door de Geest van Christus rondleiden in de volle waarheid van het Woord. Het Woord bewaren, dat is kenmerkend voor de kerk. Ze doet dat in haar leer. Blijven in de leer van Christus, dat is de katholieke leer!

Het is mooi om te zien dat de HEE-RE zich al in het Oude Testament richt op de 'algemene', 'katholieke' kerk. In Abraham en zijn nageslacht heeft Hij alle volken van de wereld op het oog. Jesaja 49: De HERE roept ook de natiën uit de verte. En Psalm 87: de Filistijnen, de inwoners van Tyrus en de Ethiopiërs zijn in beeld. Het Nieuwe Testament geeft een nog sterker beeld van de katholiciteit van de kerk. Johannes 3:16 laat zien dat God de wereld op het oog heeft. Christus wil dat ál de volken tot zijn leerlingen worden gemaakt, Mat. 28:19. En het boek Handelingen laat zien hoe de Heilige Geest de verre kustlanden weet te bereiken met het evangelie van Christus.

De wijze waarop de NGB in artikel 27 de algemeenheid van de kerk formuleert is een afwijzing van de roomse visie op de katholiciteit. De roomse wereldkerk noemt zich Katholiek, maar in werkelijkheid tast ze de katholiciteit van de kerk van Christus juist aan. Bij Rome is sprake van een wettische binding van de kerk aan een plaats (Rome), personen (de paus) en instellingen (de hiërarchie). Het geloof en de zaligheid van de mensen is afhankelijk gemaakt van de plaats Rome en van de persoon van de paus. De leer dat de kerk 'algemeen' is, keert zich ook tegen sektarische opvattingen. Ze werpt een dam op tegen het gemakkelijk breken met de kerk in geval van een persoonlijk conflict, ongenoegen, verschil van ligging, smaakverschil of iets dergelijks. Een

sektarische opvatting over de kerk was bijvoorbeeld de leer van ds. Joh. Hoorn over artikel 28 van de NGB, die door de GKv-Synode van Heemse 1984 terecht is afgewezen, als zijnde in strijd met Schrift en belijdenis.

Het is onjuist om de algemene of katholieke kerk te zien als een 'mystiek lichaam' van Christus, of om bij de 'katholiciteit' van de kerk te denken aan

de pogingen om die te ontcrachten. Scherp zag hij het effect van de pluriformiteitsleer: die holt het kerkelijk besef uit, verlamt de roeping tot de strijd voor de waarheid van Gods Woord en ook de kerkelijke tucht.

Vanzelfsprekend kan de katholiciteit van de kerk niet ten koste gaan van de vierde eigenschap van de kerk, namelijk de apostoliciteit. Daarover ten slotte.

Het apostolisch getuigenis is fundamenteel voor de kerk.

Daarom is de naam 'christelijk' nauw verbonden met de term 'apostolisch'

één 'onzichtbare kerk' die zou bestaan uit het geheel van de uitverkorenen. Calvijn sprak wel over onzichtbaar en zichtbaar, maar dat deed hij niet om een zichtbare en een onzichtbare kerk te onderscheiden, maar twee zijden in de ene kerk.

Theorieën over de katholieke kerk als een mystiek lichaam en over een onzichtbare kerk hebben grote gevolgen voor het Schriftuurlijke kerkbesef. Als alle kerkelijke tradities en verbanden en groepen deel zouden uitmaken van de Kerk van Christus (met de grote K), dan zou de norm die in artikel 28 van de NGB beleden wordt, verdwijnen. In Nederland kreeg de leer over de 'pluriformiteit van de kerk' van A. Kuyper en H. Bavinck grote invloed. K. Schilder nam het op tegen deze grote opinieleiders en verdedigde de norm van artikel 28 tegen

De kerk is christelijk/apostolisch

De naam 'kerk' is afgeleid van de titel van Christus, 'Kurios'. Het lijkt dan ook haast overbodig om afzonderlijk van de kerk te vermelden dat zij *christelijk* is. Toch is ook dit bijvoeglijke naamwoord een verrijking. Het maakt duidelijk dat de kerk alles wat zij is en heeft, in en dóór Christus heeft. Hij is haar hoofd en koning. Zij is zijn lichaam. Een andere kerk dan die van Christus is er niet. Christus is haar bruidegom, zij is zijn bruid. Zij leeft van zijn zoenoffer. Christus houdt zijn kerk in stand. Hij vergadert, voedt en beschermt haar. Dat doet Hij door zijn Woord en Geest. Hij bouwt zijn kerk op het fundament van apostelen en profeten.

Het apostolisch getuigenis is fundamenteel voor de kerk. Daarom is de naam 'christelijk' nauw verbonden met de term 'apostolisch'. Apostoliciteit is een gave van Christus aan zijn kerk, door zijn Geest. Maar aan deze gave is onlosmakelijk de opdracht verbonden tot gehoorzaamheid aan het Woord van de apostelen. Moderne theologie die afbreuk doet aan het gezag van Gods Woord tast de eenheid, de katholiciteit en het christelijke karakter van de kerk aan. Vandaag heeft 'de cultuur', de culturele context waarin wij leven, een enorme invloed. Als gevolg daarvan worden nieuwe leesregels op de Bijbel toegepast.

Maarten Luther zei: "Liever valle de hemel, dan dat een kruimpje van de waarheid verloren ga". Calvijn zei: "Zo is het de plicht van alle herders, de leer die zij verkondigen, ten koste van hun leven te beschermen en de leer van het Evangelie met hun bloed te bezegelen".

Hét kenmerk van de ene algemene christelijke kerk is, dat men zich richt naar het zuivere Woord van God, alles wat daarmee in strijd is verwerpt en Jezus Christus erkent als het enige Hoofd (Art. 29 NGB). ■

Gebruikte literatuur o.a.: S.G. de Graaf, *Het ware geloof*, Kampen 1954; C. Trimp, *Kerk in aanbouw*, Goes 1998; K. Sietsma, *Ons algemeen christelijk geloof*, Amsterdam z.j.

Ds. E. Heres is emeritus predikant van DGK te Dalfsen

LAAT HEN ALLEN ÉÉN ZIJN, VADER

Hoe gaan jullie dat waarmaken? – vroeg ik vorig jaar, toen *Nader Bekeken* na 30 jaar zijn loyaliteit aan de (Nederlandse) Gereformeerde Kerken liet vallen, maar wél voor de gereformeerde *belijdenis* wilde blijven gaan. Daar was ik benieuwd naar, ook omdat dit blad er juist altijd voor had gestaan, dat trouw aan de kerk én trouw aan haar belijdenis *niet* los van elkaar verkrijgbaar zijn.

Het blijkt inderdaad koorddansens: de kerk in het midden laten en *tegelijk* haar belijdenis serieus nemen. Neem nu de twee artikelen van Ferdinand Bijzet in het nummer van mei 2024 (p. 170-177).

Nieuw in deze stukken is *niet* dat hij zich zorgen maakt over ontwikkelingen in de (N)GK. Dat doet dit blad al jaren. Ik heb er meer dan eens aan bijgedragen. Nieuw is wél, dat nu *zonder* tegenspraak de mogelijkheid wordt opgehouden, dat die ontwikkelingen

een geldige reden zijn om zich aan de NGK te *onttrekken*.

Bijzet laat nadrukkelijk de mogelijkheid open, dat *breken* met de NGK in de lijn ligt van *gereformeerd* blijven. Nee, hij roept er niet toe op. Hij vindt dat ieder dat *zelf* moet beslissen. Maar hij brengt er *niets* tegenin. Ook niet de gereformeerde belijdenis, die op dit punt toch superduidelijk is: *niemand* heeft het recht zich van de kerk af te scheiden (NGB art. 29)! Bijzet gaat hier volledig aan voorbij. En daarmee aan de ondubbelzinnige woorden van de Heer en zijn apostelen, waar deze belijdenis echo van is (zoals Joh. 10:16, 17:21, 1 Kor. 1:10, 3:17, Ef. 4:3-6). Is dat in een blad dat pretendeert trouw te zijn aan Schrift en confessie, niet opmerkelijk?

Of is Bijzet overtuigd dat de NGK naar de norm van het evangelie *valse* kerken zijn? Hij heeft broeders die dat vinden. Hij is lid van de GKN, afsplitsing én

fusiepartner van de DGK. Die startten in 2003 met een beroep op Openbaring 18:4 (vertaling NBG1951): “Ga uit van haar, mijn volk”. Wie wordt hier bedoeld met ‘haar’, en waarmee werden de Gereformeerde Kerken dus gelijkgesteld? Het grote Babylon, moeder van de hoeren en van de gruwelen der aarde (17:5).

Dit is – gelukkig – *niet* wat Bijzet betoogt. Hij wijst *gebreken* en zorgwekkende *trends* aan. Hij stelt de vraag, of christenen kunnen blijven in hun gemeente waarin ze de kenmerken van de ware kerk zien verbleken (p. 175). Maar hij erkent dat hij de reddende betekenis van Christus’ kruisdood door niemand heeft horen ontkennen (p. 171). Nergens stelt hij dat de NGK *geen* kerken van de Heer meer zijn.

Wel geeft hij een beschouwing over wat het betekent dat Christus de *kandelaar* van zijn plaats kan nemen. Dat komt in Openbaring 2:5 in beeld als een mogelijke *eigen* actie van de *Heer*. Bijzet

gaat er *deze* kant mee op: de kandelaar geeft geen helder licht meer als *mensen* de toevoer van de olie van de Geest afknijpen. Dan moet je misschien een kandelaar zoeken die *wél* helder brandt (p. 177).

Zijn uitleg lijkt mij aanvechtbaar. Daar valt over te praten. Maar kun je – niet vrijblijvend, maar in onze *concrete* situatie – deze *toepassing* propageren, zonder je te confronteren met wat Gods Woord en onze belijdenis zeggen over de vraag of je mag breken met een kerk die niet volmaakt is, maar *wél* kerk van Christus?

Nogmaals: ik ga ervan uit, dat Bijzet de NGK niet als valse kerk ziet. Maar hoe rijmt hij het dan met Schrift en belijdenis, dat hij *toch* de optie open houdt, dat *breken* met deze kerken *legitiem* is? Dat is geen *theoretische* vraag! Ik signaleer op dit punt veel verwarring. Tussen de oren van nogal wat verontrusten zit maar een betrekkelijk *kleine* stap tussen 'ernstige zorgen hebben' en 'breken met de kerkgemeenschap', wat toch heel *verschillende* dingen zijn.

Zie de geschiedenis van Israël in het Oude Testament. En Paulus' brieven aan de kerk in Korinte. Vooral de eerste. Wat een ellende! Verdeeldheid. Seksuele losbandigheid. Slappe tucht. Misstanden bij het avondmaal. Liturgische chaos. Zelfs ongeloof in de opstanding. Paulus laat de gemeente alle hoeken van de kamer zien. Maar suggereert hij ook maar één keer de optie, de kerk te verlaten?

Bijzet verwijst niet naar deze brief. Wel naar Bijbelse waarschuwingen tegen valse profeten (p. 176). Vervolgens stapt hij naadloos over *van* niet luisteren naar dwaalleraars *naar* breken met de kerk. Maar dat zijn toch totaal *verschillende*

dingen? Elke voorganger in de NGK is toch voluit aanspreekbaar op het evangelie? Je kan een hoop vinden van de nieuwe kerkorde, maar die is *hier* glashelder over!

Ik heb diverse mensen, die zich aan de (N)GK onttrokken, gevraagd: zijn wij geen kerk van Christus meer? Zijn we *valse* kerken? Vrijwel niemand durft dat te beweren. Soms krijg je als antwoord: nee, maar de NGK zijn wel op *weg*, valse kerk te *worden*. Maar dan diskwalificeer je jezelf als *gereformeerd* belijder: *niemand* heeft het recht zich af te scheiden! Als de *Heer* niet weg is, mag *ik* dan *wél* weg? Word ik geroepen *voor* de Herder *uit* te lopen? Of Hem te *volgen*?

Soms lezen we de Bijbel verschillend. Daar word je niet altijd blij van. De Heer ook niet, vrees ik. Maar weet ik als feilbaar mensje zeker, dat *mijn* manier van lezen de *enige* is waar ruimte voor mag zijn? Meen ik dat *ik* dat kan beoordelen, denk ik dan niet een maatje te groot van mezelf?

Maar Reformatie, Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking dan? Toen was de situatie heel anders dan nu. Je werd gedwongen menselijke constructies boven Gods Woord te stellen, je werd er om je trouw aan de Heer uitgegoid, of allebei. Op die momenten was een breuk onontkoombaar. Terecht danken we God dat Hij toen dwars door alles heen zijn kerk bewaard heeft.

Maar die breuken hebben ook neveneffecten gehad. Zoals het idee, dat een kerkelijke breuk op z'n tijd er nu eenmaal bij hoort. De drempel om uiteen te gaan terwijl dat niet evident Gods weg is, is veel te laag geworden. Met onnoemelijke schade voor katholieke veelkleurigheid en missionaire werfkracht van de kerk, en voor geloofsvreugde en

verbondenheid van kleine mensen, die elkaar knetterhard nodig hebben om Jezus te volgen.

Als het om breken met de kerk gaat heb ik altijd geleerd (van catecheten als J.F. de Weger en W. Wierenga, en van hoogleraren als J. Kamphuis en C. Trimp): *óf* het moet, *óf* het mag niet. Jij mag pas weg als de Heer weg is, en dan *móet* je ook weg. En dan niet solo, maar met allen die Hem liefhebben. Niemand wordt in de NGK gebonden boven de Schrift of gedwongen ertegenin te gaan. In 1520, 1834, 1886 en 1944 werden we eruit gegoid. Dat is nu totaal niet aan de orde.

Ik ben de laatste om alles goed te praten, laat staan toe te juichen, wat er in de NGK gebeurt. Maar juist *omdat* ik van harte gereformeerd ben, heb ik ernstig bezwaar tegen het betoog van Bijzet. Of persgeluiden die botsen met onze confessie, van 'links' of van 'rechts' komen boeit me niet. In beide gevallen trek ik aan de bel, als ik enige hoop heb dat ik schrijvers en/of lezers kan helpen, de bevrijdende rijkdom van het evangelie niet in te ruilen voor een ongereformeerd frame dat de kerkelijke verdeeldheid, die nu al ten hemel schreit, nog een graadje erger maakt. ■

EEN LEGALISTISCHE UITLEG VAN DE BELIJ- DENIS OVER DE KERK

Reactie op Gert Treurniet

Ds. Treurniet vraagt hoe mijn advies om te breken met de NGK zich verhoudt met artikel 29 van de NGB, waar we belijden 'dat niemand het recht heeft zich af te scheiden van de kerk'.

Maar wat bedoelt de belijdenis met dat zinnetje? Van welke ware kerk mogen we ons niet afscheiden? Is dit vandaag in Nederland: het verband van alle Nederlandse Gereformeerde Kerken? Maar moeten we dan in elk geval al niet onderscheid maken tussen de afzonderlijke plaatselijke kerken en het kerkverband? De ene gemeente is de andere niet. Er zijn gemeenten die nog tot het verband van de NGK horen, maar er bewust voor gekozen hebben de 'ruimte' die binnen dit verband nu op meerdere punten geboden wordt plaatselijk niet toe te passen.¹

Maar goed, hebben zij die zich de afgelopen jaren afscheidden van de plaatselijke (toen nog GKv-)gemeente, zich daarmee ook van 'de kerk' afgescheiden?

Mijns inziens moet dat zinnetje in artikel 29 in het verlengde van artikel 28 gelezen worden. Daar waarschuwt de belijdenis dat niemand zich van

deze heilige vergadering afzijdig mag houden, om op zichzelf te blijven staan. En met deze 'heilige vergadering' doelt de belijdenis op wat Christus bezig is te doen. 'Vergadering' is hier geen zelfstandig naamwoord, maar een werkwoord. Zoals we het ook in de Heidelbergse Catechismus belijden: "dat de Zoon van God (...) voor Zich een gemeente (...) vergadert, beschermt en onderhoudt".² "Hij doet dat door zijn Geest en Woord", waardoor Hij de eenheid van het ware geloof bewerkt en versterkt.

Van dát vergaderwerk van Christus mag niemand zich afzijdig houden, of zich daaraan onttrekken.

Dat woord 'vergaderen' is in de Latijnse tekst van de NGB ontleend aan het bijeenbrengen en bijeenhouden van een kudde. Hét Bijbelse beeld, zowel in het Oude als in het Nieuwe Testament, van de herder en zijn schapen. Christus is de goede Opperherder en zijn schapen herkennen Hem meteen aan zijn stem. Want Christus' vergaderwerk is zichtbaar en hoorbaar te herkennen aan de onderherders, die in zijn Naam zijn kudde plaatselijk weiden.³ Dé taak van deze menselijke herders is om de stem van de Opperherder duidelijk hoorbaar te houden op aarde. In zuivere prediking, sacramentsbediening en tuchttoefening.

Zodat de schapen in het spoor van de grote Herder blijven.

De vraag voor elk schaap is nu: hoelang moet je deze menselijke herders blijven volgen als je in hun optreden steeds minder de Opperherder herkent? Als zij, bewust en door kerkelijke vergaderingen gesteund, wissels genomen hebben die een verlaten van het gereformeerde spoor betekenen? Zo duidelijk, dat al de zusterkerken wereldwijd dat openlijk uitspraken, en op hun *International Conference of Reformed Churches* unaniem besloten de nu Nederlandse Gereformeerde Kerken niet langer als lidkerk te kunnen beschouwen.

Ds. Treurniet meent dat je je pas onttrekken mag als het superduidelijk geworden is dat de NGK valse kerken geworden zijn. Maar de belijdenis omschrijft in art. 27-29 niet precies wanneer dat moment aangebroken is. Is dat pas wanneer je om je gehoorzaamheid aan de Opperherder door zijn onderherders eruit gegooit wordt? Maar dát zal tegenwoordig niet gauw meer gebeuren. Tegenwoordig word je, als je bezwaren indient tegen zorgwekkende ontwikkelingen, getolereerd. Maar ook genegeerd! Geschorst en afgezet zul je als predikant of ouderling niet gauw meer

worden – de tucht over gemeenteleden wordt ook nauwelijks meer toegepast –, maar hoeveel predikanten zijn de laatste jaren op non-actief geplaatst en daarna losgemaakt, zonder dat er sprake was van de ernstige zonden die volgens de kerkorde grond voor een schorsing zijn? Ze verzetten zich alleen te hinderlijk tegen een andere koers waar de meerderheid van de gemeente nu voor koos.

En is het wel zo, zoals ds. Treurniet schrijft, dat elke voorganger in de NGK voluit aanspreekbaar is op het evangelie? En dat de nieuwe kerkorde daar glashelder over is? In de nieuwe kerkorde worden Bijbel en Woord van God weloverwogen niet meer vereenzelvigd, waardoor voorgangers de ruimte hebben – en ook al nemen – om zich aan het gezag van Geest én Woord te ontworstelen.⁴ Ook wordt aan de ouderlingen, die toch geroepen zijn toezicht te houden op de leer van de predikant, niet langer gevraagd zich door hun handtekening te binden aan de belijdenis.⁵

Ik neem aan dat ds. Treurniet niet gelooft dat de NGK momenteel de *enige* ware kerken in ons land zijn? Dus zijn er ook andere gemeenten waarin Christus zijn schapen vergadert, beschermt en onderhoudt. Maar kun je dan nog volhouden dat je je aan ‘dé kerk’ onttrekt wanneer je op een gegeven moment de onderherders dáár gaat volgen, omdat die veel duidelijker het spoor van de Opperherder aanhouden? Betekent je onttrekking dan niet juist dat je tot deze moeilijke keuze komt om bij de kerk te blijven? Loop je dan, om het met de woorden van ds. Treurniet te zeggen, voor de Goede Herder uit? Of doe je het om Hem te blijven volgen? Omdat je je niet zo lang wilt laten meenemen door herders die het spoor steeds meer bijster raken dat je *verontrusting* daarover

den duur *berusting* wordt. En je kinderen straks niet meer begrijpen waar jij je druk om maakte?

Het opschrift boven deze reactie op ds. Treurniet ontleende ik aan de autobiografie van dr. Jochem Douma.⁶ Ook hij en zijn vrouw onttrokken zich op een gegeven moment aan de GKv Hardenberg-Centrum. Omdat hij was gaan inzien dat je de artikelen 27-29 NGB zo legalistisch kunt uitleggen, dat je je juist op een gemakkelijke manier van die artikelen afmaakt: “Wij zijn geen valse kerk, wij worden niet vervolgd, men respecteert ons in onze mening en onze kinderen voelen zich hier happy, *dus* blijven we hier kerken”. Met Douma ben ik van mening dat je je aan een

kerkenraad mag onttrekken die willens en wetens de kenmerken die een kerk tot ware kerk maken laat verbleken, en als een beroep op het kerkverband geen zin meer heeft. Ook al bestempel je daarmee die gemeente niet meteen als ‘valse kerk’. Juist zo wordt, naar art. 28 NGB, de echte eenheid van de kerk bewaard en kun je je weer met overtuiging onderwerpen aan haar onderwijzing en tucht. ■

1 Treurniet las het laatste zinnetje van mijn eerste artikel zo, dat ik, postmodern, het aan ieder *zelf* in zijn eigen gemeente overlaat of het geen tijd wordt om te breken met de NGK. Maar door dat ‘zelf’ cursief te zetten legde hij het accent daar waar ik het niet bedoelde. Ik gebruikte dat woordje niet eens. Want ik bedoelde het niet individualistisch, alsof je op dit punt geen boodschap aan je broers en zusters hebt. Het ging me er slechts om, dat de situatie in de ene plaatselijke gemeente sterk kan verschillen van de andere, ook al leven ze samen in hetzelfde, nu nieuwe, kerkverband.

2 Zondag 21 vraag en antwoord 54.

3 Zo hoorden we het jarenlang in het formulier voor de bevestiging van predikanten, ouderlingen en diakenen. Met een verwijzing naar Ef. 4:11,12 en 1 Petr. 5:1-4. Zie ook bijv. Joh. 21:15-17.

4 Zie dr. H.T. Wendt, *Volk van de Heer* (Kerngroep bezinning GKv, 2024/uitg. Woord en Wereld), p. 55-56. En ook de bijdragen van Bart van Egmond en Dick Slump in: *Het Woord in geding* (2022, Kerngroep bezinning GKv), resp. p. 115-131 en p. 148. Van Egmond geeft op p. 131 een aantal sprekende voorbeelden waaruit blijkt dat voor voorgangers in de NGK de belijdenis niet meer als formulier van eenheid fungeert. Daaraan kan de uitspraak van ds. Robert Roth in het RD van vrijdag 23 augustus jl. toegevoegd worden, dat de belijdenis van Zondag 10 HC dat God ons ook droogte geeft, of ziekte of armoede, bij hem veel vragen oproept. Zodat dit in de liedtekst die hij maakte, niet terug te vinden is.

5 *Kerkorde 2023*, art. A2. In de *Toelichting* wordt als reden daarvoor genoemd dat nieuwe ambtsdragers niet meer op de hoogte zijn van de belijdenis!

6 Jochem Douma, *Onderweg* (Brevier uitgeverij 2019), p. 445-446. Zie ook p. 162 paragraaf (3).

SAMEN ÉÉN HERDER VOLGEN OF MIJN FAVORIETE ONDERHERDER UITZOEKEN?

Bijzet noemt de NGK geen valse kerken. Daarmee verwerpt hij de geboortepapieren van zijn GKN/DGK en gooit hij de deur niet op slot. Goed om te horen!

Vervolgens stelt hij in een taai betoog over NGB artikel 27-29, dat 'vergadering' daar een werkwoord is. Hoor ik hier een echo van de nadruk van K. Schilder op het dynamische (nog niet voltooide) karakter van Christus' kerkvergaderende werk? Amen! Maar Bijzets versie zet de concrete vergadering (zelfstandig naamwoord), die er vandaag al wél is, in de mist. Volg ik zijn redenering consequent, dan mag ik een kerkgemeenschap die gebreken vertoont, maar wél kerk van Christus is, gerust verlaten als er een alternatief is (of als ik er zelf één organiseer?)

Daar scheiden onze wegen. Naar mijn overtuiging botst dat frontaal met letter en geest van onze belijdenis en met Gods Woord. Is het toevallig dat Bijzet voorbijgaat aan mijn beroep op Paulus, met name diens eerste brief aan Korinte?

Hoe komt dit? Een rol kan spelen wat ik in mijn eerste stuk signaleerde: dat het na *onvermijdelijke* kerkelijke breuken in

het verleden in onze beleving te veel een (heftige, maar toch) bespreekbare *optie* is geworden het lichaam van Christus in nog meer stukken te scheuren.

Er zit nog iets achter. Herhaaldelijk typeert Bijzet kerk-zijn als het volgen van aardse onderherders van de Heer. Uiteraard is dat een *aspect* van kerk-zijn. Paulus staat er in Efeziërs royaal bij stil. Toch is dat in die brief niet hét punt. *Doel* is dat we samen toegroeien naar ons hoofd: *Christus*, tot eer van *Gods* grootheid. Focus je – in plaats van op dat doel – op het *middel* van volgen (of ontvolgen) van *onderherders*, dan kun je zover komen dat je je, met Bijzet en Douma, *onttrekt* aan een kerk die (met mankementen) kerk van *Christus* is. En dat je daarbij durft te zeggen: "Juist zo wordt, naar art. 28 NGB, de echte *eenheid* van de kerk bewaard". Oftewel: ik *breek* de band met de broers en zussen die de Heer mij gaf, om een dominee/kerkenraad te volgen die het volgens mij beter doet – en *noem* dat echte eenheid. Wat dit ook is – in elk geval *niet* gereformeerd.

In noot 1 zegt Bijzet, dat ik een zin anders opgevat heb dan hij bedoelde. Hij vindt dat ik er ten onrechte iets *postmo-*

derns in las. Ik neem van hem aan dat dat niet in dat *ene* zinnetje zat. Maar zit er in zijn *hele* benadering van de vraag, of/wanneer je je aan de kerk mag onttrekken, niet *meer* postmodernisme dan je als gereformeerd belijder zou moeten willen?

Je wordt er niet gauw meer *uitgegooid*, zegt Bijzet – dus kan het tijd worden, er *vrijwillig* uit te gaan. Ik zeg liever: dank God op je blote knietjes, dat de tijden sinds Afscheiding, Doleantie en Vrijmaking veranderd zijn! Ga *niet* weg voordat je tot zonde gedwongen wordt. Vind je niet altijd *gehoor*? Pijnlijk. Verdrietig. Ik weet er alles van. Maar geeft dat mij het recht, het lichaam van de Heer te breken?

Tenslotte. "In de nieuwe kerkorde worden Bijbel en Woord van God niet meer vereenzelvigd", aldus Bijzet – niet als compliment. Dan vraag ik: in de *oude* kerkorde *wel*? Hoezo *vereenzelvigd*? Lang niet *alle* woorden van God staan toch in de Bijbel (Joh 21:25, Op 10:4, NGB artikel 2)? Of bedoelt hij dat we niet meer héél de Bijbel als Gods Woord erkennen? Dat zou grove laster zijn. Daar wil ik hem niet van verdenken. Maar waarom dan deze bizarre suggestie? ■

DE GOEDE HERDER VOLGEN DOOR DE DIENST VAN BETROUWBARE ONDERHERDERS

Ds. Treurniet tekent met zijn opschrift een karikatuur en werkt met een vals dilemma. Want om de Herder Christus te blijven volgen, moet je wel degelijk kiezen (niet: uitzoeken) wie de betrouwbare (niet: favoriete) onderherders zijn die je in zijn spoor meenemen. Zij zijn middel, ja. En zij moeten werken aan het doel dat we steeds meer naar Christus groeien, ja. Juist daarom zijn zij het ijkpunt waaraan te meten valt of wat zij 'kerk' noemen, dat ook werkelijk is: van en voor de Kurios, de Heer.

Ds. Treurniet wees in zijn eerste reactie op artikel 29 NGB. Daarin wordt beleiden dat niemand het recht heeft zich van de ware kerk af te scheiden, maar óók dat je nauwgezet en zorgvuldig, van uit Gods Woord, moet onderscheiden welke de ware kerk is. Niet door naar organisatievormen en naar kerkleden te kijken, maar naar de dienst van de ambtsdragers: de zuivere *prediking* van het evangelie, de zuivere *bediening* van de sacramenten en het *toepassen* van de kerkelijke tucht. Kortom: je moet onderzoeken of de onderherders zich richten naar het zuivere Woord van God en alles (!) verwerpen wat daarmee in strijd is.

Treurniet lijkt deze kenmerken die tot kiezen dwingen te vervangen door: je mag pas weggaan als je tot zonde gedwongen wordt, en geen gehoor meer vindt. Zou ieder die in de PKN of de RK-kerk opgegroeid is daar dan ook moeten blijven zolang niet gebeurt wat ds. Treurniet noemt? Ik blijf liever dichter bij de belijdenis van art. 29 NGB: ga niet pas weg als je tot zonde gedwongen wordt, maar vraag je af hoelang je blijven mag als jouw zonden en die van anderen goedgepraat en niet meer bestraft worden. Doorslaggevend is niet of ik nog gehoor vind, maar wat ik te horen krijg en of daarin de stem van de grote Herder helder doorklinkt. En of de gegeven Christus mij al meer ontnomen wordt. Want dan moet ik gaan zoeken naar een predikant/kerkenraad die het, niet *volgens mij* maar *volgens Gods Woord*, beter doet.

Daarmee kom ik niet in strijd met Paulus' eerste brief aan de gemeente te Korinte. In de tijd na Pinksteren, toen de apostelen met direct gezag namens Christus in de jonge gemeenten optraden, pakte hij scheefgroei aan, onder meer in hoofdstuk 5. Meermaals riep hij ook op om bij ontrouwe herders weg te lopen!¹

In onze tijd hebben we een kerkverband met classes en synoden. Een- en andermaal is op synodaal niveau een beslissende wissel genomen die wereldwijd door zusterkerken veroordeeld werd en waarvan de kerkontbindende gevolgen zich in rap tempo voordoen. Wie roept nu de plaatselijke herders met gezag een halt toe?

De discussie over de vraag of in de nieuwe kerkorde Bijbel en Woord van God wel of niet vereenzelvigd worden ga ik niet aan met ds. Treurniet. Laat hij die maar voeren met ds. Wendt, ds. Van Egmond en broeder Slump, naar wie ik in mijn eerste reactie verwees. Zij beweren niet alleen, maar beargumenteren ook. ■

¹ Zie Hand. 20:29-30, Rom. 16:17-18, Gal. 1:9, 1 Tim. 6:3-5. Vgl. ook 3 Joh. :9-11.

Uitleg van een bijbelgedeelte

**“Zo waar de HEER leeft, en
zo waar u leeft, ik ga niet
zonder u.’ Toen stond Elisa
op en ging met haar mee.”**

(2 KONINGEN 4:30)

**“(...) en toen zij boven
kwam, zei Elisa: ‘U kunt uw
zoon meenemen’. De vrouw
kwam de kamer binnen,
viel aan Elisa’s voeten neer
en boog diep voorover. Toen
nam ze haar zoon op en
ging de kamer uit.”**

(2 KONINGEN 4:36-37)

Gerbrand van den Eeckhout,
Elisa en de vrouw uit Sunem

Ternauwernood

Wonderen staan vrijwel nooit op zichzelf. Het zijn tekenen die verwijzen naar iets, of liever gezegd: iemand anders. Dat geldt in het bijzonder voor het wonder waarbij Elisa wordt ingeschakeld als een jongen terugkeert uit de dood. Het gebeurt sporadisch dat God dit teken van leven opricht. En in deze geschiedenis gebeurt dat in het bijzonder in confrontatie met een andere godheid!

Doodsmacht

De vrouw uit Sunem die Elisa onderdak heeft gegeven, verzet zich tegen de vreemde godsdienst die is opgedrongen door Achab en Izebel, namelijk die van Baäl. Deze godheid staat bekend als heer en meester op het terrein van de vruchtbaarheid (groeïende economie) en de seksualiteit (samen met Astarte). Minder bekend is zijn activiteit op het terrein van de dood en het dodenrijk. Volgens de Kanaänitische mythe was Baäl neergedaald in het dodenrijk en vervolgens weer uit de dood opgestaan. En dat gebeurde niet slechts één keer, maar periodiek. Het ging gelijk op met

de jaarlijkse wisseling van de seizoenen. De winter besloeg de periode van zijn sterven, de lente het tijdperk waarin hij met behulp van Astarte weer opstond en nieuw leven schonk. Nieuw leven leek de specialiteit te zijn van de godheid Baäl ...

Kwetsbaar nieuw leven

Tegen deze religieuze achtergrond belooft Elisa namens de God van Israël aan deze vrouw uit Sunem nieuw leven. Zij krijgt de geboorteaankondiging van een zoon. Dat is niet alleen ongevraagd, maar ook nog eens onverwacht. De vrouw antwoordt zelfs met een zekere argwaan. Spiegel uw dienaar toch niets voor! Heeft zij soms een leeftijd bereikt dat zij normaal gesproken niet meer zwanger kan worden?

Israël wordt overspoeld met religieuze verhalen uit de Baältraditie, over leven wekken en verwekken. Maar Elisa spreekt een belofte uit namens de levende God: vandaag over een jaar houdt u een zoon in de armen! En

zowaar, de vrouw wordt daadwerkelijk moeder, zoals was toegezegd. De God van Elisa opent de moederschoot. Dus Hij beschikt over de Bron van Leven en niet Baäl.

Alleen, het schrikbarende gebeurt: het verlies van het liefste dat ze heeft. De jongen loopt midden op de dag een zonnesteek op en sterft vroegtijdig op de schoot van zijn moeder. Zij durfde al niet te hopen dat het mogelijk was een zoon te ontvangen. Wat voor godheid gaat hierachter schuil? Die eerst geeft en dan weer neemt?! Is dit niet wreder dan kinderloosheid? De God van Israël doet op dit moment denken aan een grillige Baäl, een godheid die het leven van eerstgeborenen opeist. Mensenoffers kwamen in deze religie regelmatig voor.

Protest!

Haar protest blijkt uit alles wat zij doet. Zij legt de jongen op het bed van de godsmans; de plaats die zij eerder aan hem zelf had toegekend. Zij blijkt

een doodsgevaarlijk iemand in huis te hebben gehaald. Zijn de woorden van deze profeet wel betrouwbaar? De belofte was zo mooi, maar de goddelijke waarborg schenkt nu geen enkel vertrouwen meer. Haar man geeft geen

Het protest van de vrouw wordt toegestaan. Zij uit haar bange vermoeden van destijds: had ik niet gerept over valse hoop, toen u mij indertijd een zoon beloofde? En nu wil zij niet op weg gaan zonder Elisa zelf. Het leven ligt niet bij

de jongen wel zeven keer, het moet van ver komen.

De vrouw uit haar bange vermoeden van destijds: **had ik niet gerept over valse hoop, toen u mij indertijd een zoon beloofde?**

commentaar en blijft passief. Zij daarentegen toont zich vastberaden: zij gaat niet naar de begrafenisondernemer. Zij wil en zal naar de godsman zelf die haar eens haar kind heeft beloofd. Om verhaal te halen en hem te confronteren.

Tot nu toe is Elisa telkens opgetreden via via. Eerst via een voorwerp (een staf). Vervolgens via een persoon. Daarmee is de vrouw op gepaste afstand gehouden. Maar nu zoekt ze uit eigen beweging toenadering en accepteert ze niet dat de profeet buiten schot blijft.

Elisa doet er nog steeds alles aan om de vrouw op afstand te houden. Gaat het goed? Wat een vraag! Alsof hij dat niet weet. Vreemd genoeg, heel anders dan gebruikelijk, heeft God het verdriet voor zijn profeet verborgen gehouden. Normaal gesproken laat God hen toch delen in zijn plannen, zeker in geval van onheil (Gen. 18:17; Amos 3:7). Blijkbaar is er ook de nodige afstand tussen Elisa en zijn God. Hoe toegankelijk is die God, hoe anders is Hij dan Baäl?

haarzelf, maar buiten haar. Daardoor krijgt zij haar zin. Want zij uit zich heel kordaat en beslist: zo waar de Heer leeft, ik ga niet zonder u. Zij verliest haar vertrouwen niet.

Sterker dan de dood

De staf die Gehazi op de jongen legt, geeft geen teken van leven. Dat middel werkt blijkbaar niet. Onttrokken aan het grote publiek bidt Elisa in een afgesloten ruimte, de binnenkamer. Het middel van gebed werkt trouwens ook niet automatisch. Het gebed van de profeet gaat gepaard met een worsteling en een bijzonder gebaar. Heel zijn lichaam is erbij betrokken. Elisa gaat op het kind liggen, mond op mond, ogen op ogen, handpalm op handpalm. Hij identificeert zich volledig met de dode en maakt zich één met hem. Maar ook dat gaat niet in één keer, het vraagt tijd: wachten tot het lichaam warm wordt. En daarna niest

Pas dan is het moment gekomen dat zijn moeder wordt geroepen uit haar doodsnoed. Tot dan toe moest zij op afstand blijven. Maar nu ziet zij het voor zich: de jongen is teruggekeerd uit de dood. Dat doet weer denken aan Baäl die uit de dood telkens tot leven komt. Wat hier gebeurt is echter niet mythisch, maar levensecht. Elisa geeft de jongen aan zijn moeder terug. Zij valt op haar knieën voor zijn voeten, vol erkenning. Nu weet de vrouw dat de woorden van de profeet betrouwbaar zijn en geen valse hoop bieden. Ze heeft bevestigd gekregen dat de HEER de Levende is.

Hij gaf het kind aan zijn moeder ... precies wat Jezus de Profeet doet als hij de jongen van de weduwe te Naïn uit de dood terugroept (Luc. 7). Jezus toont daar geen afstand, integendeel. Hij ontfermt zich, Hij raakt de baar aan, Hij houdt de rouwstoet tegen. Jezus spreekt niet via via, maar rechtstreeks, zeker als Hij is van verhoring door zijn Vader. Die Vader houdt niets voor zijn Zoon verborgen. Hij richt een teken op van het koninkrijk waarin dood, verdriet en rouw geen plaats meer hebben. ■

Noot: In een andere versie verscheen deze Woordwaarde als meditatie in het *Bijbels Dagboek* NBV21, NBG 2023

HET VIERDE GEBOD

**Het werd zowaar
een heel feestelijke
zaterdagavond!**

Iedere Nederlandse christen is opgegroeid met de Tien Geboden. En als het goed is, weten we ook dat deze tien regels door God aan ons gegeven zijn om ons vrij te houden van alles wat ons leven kan binden, bederven en kapot maken. Zo ervaren we dat niet altijd. Een enkel gebod, of zelfs alle tien, kunnen aanvoelen als een knellend juk. Maar dat gebeurt alleen zodra je de Gever van deze geboden uit het oog verloren bent en niet meer ziet dat Hij door zijn aanwijzingen je leven juist redden wil van dodelijke slavernij.

Wie op zondagmorgen wakker wordt, hoeft in de meeste gevallen niet op de kalender te kijken om te weten dat het zondag is. De geluiden zijn anders en vaak hoor je kerkklokken. Er is veel minder verkeer op straat. Ik denk dat je dat zelfs wel ervaart als je in een stad woont.

In ons kleine dorpje in de binnenlanden van Irian Jaya ontbrak ook op maandag en dinsdag het geluid van verkeer. En op zondagmorgen waren de geluiden van het oerwoud precies als op willekeurig welke andere dag ook. Hooguit kon je horen dat het zondag was aan de kerkklok die iets zwaarder klonk dan die van de school en die om een uur of zeven alle kerkleden opriep om zich in de rivier te gaan wassen voor ze naar de kerk kwamen.

Velen uit het dorp, ook christenen, waren zoals gewoonlijk al bij zonsopkomst vertrokken naar hun 'tuin' in het oerwoud. Dat was een opengekapte stuk bos waar ze een aantal sagopalmen en wat bananenbomen geplant hadden. Daar klopten ze de witte sago uit de stam, spoelden deze substantie uit en kneedden het tot kleine balletjes die ze in een vuurtje zwart roosterden en oppeu-

zelden. Dat was naar onze begrippen absoluut geen feestmaal. Het smaakte naar karton en bevatte weinig gezonde voedingsstoffen. Maar het vulde wel de maag.

Als zendelingen wilden we graag dat gemeenteleden op de zondag alle ruimte hadden om naar de kerkdienst te komen. En voor ons idee zou het daarom goed zijn dat ze juist op zondag niet druk hoefden te zijn met de zorg voor het eten. Daarom stelden we voor dat ze op zaterdag extra sago uit hun tuin zouden meenemen naar het dorp. Dan hoefden ze op zondag niet weg. Nu, als wij als 'beroepschristenen' vonden dat je op deze manier een beter christen was, wilden ze dat best wel doen. En dus kwamen de gemeenteleden zaterdagavond beladen met grote bollen sago, verpakt in pisangbladeren, naar hun huis in de kampong. En het werd zowaar een heel feestelijke zaterdagavond! Want iedereen in het dorp die honger had, wist precies waar nog eten te krijgen was. Tot laat in de nacht zaten ze rond hun vuurtjes.

De kerkdienst was vanaf toen inderdaad voller dan anders. Ons idee leek te werken! Of liever gezegd: ons idee had tot gevolg dat gemeenteleden op zondag inderdaad niet meer hoefden te 'werken' voor hun eten. Dat eten was immers op zaterdagavond al tot de laatste kruimel opgemaakt. Hun (ongelovige) burens en kennissen hadden op zaterdagavond met plezier geholpen de voorraad voor zondag op te maken. Deze vorm van christelijke gastvrijheid konden we uiteraard niet verbieden. En dus hebben we, in overleg met de gemeenteleden, afgesproken dat ze voortaan hun zondagse maaltijd toch maar in hun eigen oerwoudtuin zouden nuttigen. Alleen dan wel ná de morgendienst.

LIEDEREN VAN RIA BORKENT VERZAMELD

‘In de afgelopen 35 jaar schreef Ria Borkent (1950) vele liederen, voor diverse gelegenheden. In deze bundel zijn 225 liederen samengebracht, een waardevolle selectie uit haar werk.’ Aldus de tekst op de achterflap van de tweede bundel met teksten van Borkent.

De eerste, *Zing met de hemelboden* (2003), is nieuw niet meer te krijgen (de gelijknamige cd nog wel). En intussen schreef Borkent nieuwe liederen, die niet alleen bekend maar ook geliefd zijn geworden. Zoals Psalm 84 uit de bundel *Psalmen voor Nu*, waarnaar de titel van deze nieuwe bundel verwijst. Ook werkte ze mee aan *De Nieuwe Psalmberijming* (2021); onder andere de berijmingen van Psalm 86 en 121 zijn van haar hand. In deze nieuwe bundel vinden we oudere liederen terug, aangevuld met veel nieuwe.

Naast nieuwe berijmingen van psalmen zijn dat tal van andere (bijbel-) liederen, zoals kinderpsalmen, de lofzangen van Zacharias, Maria en Simeon, en liederen over bijbelse figuren als Adam en Eva, Gideon en Ruth, Elia en Jesaja, Petrus en Paulus, Lazarus en de Samaritaanse vrouw.

De teksten ademen een klassieke geest, maar zijn tegelijk fris en toegankelijk.

In de inhoudsopgave is het geheel overzichtelijk gerangschikt onder kopjes als Getijden van de dag, Kerkdienst, Getijden van het jaar en onder thema's als Geloven, Vrede en gerechtigheid, Schepping en klimaat, Leven en levensgrens. Achterin staan toelichtingen en registers van bijbelvindplaatsen en beginregels. Dat maakt de bundel goed hanteerbaar.

In het blad EREdienst (jrg. 50, nr. 6, 2023) is uitgebreid aandacht aan deze uitgave besteed, waarbij Ria Borkent ook zelf aan het woord wordt gelaten. Vermeld wordt, dat ze ook liedteksten schreef bij kerst- en paasoratoria en zowel Bachkoralen als de Mattheus-Passion vertaalde.

Dit alles heeft nu zijn neerslag gevonden in deze waardevolle nieuwe bundel, een kloekke uitgave met een haast voorname uitstraling. ■

N.a.v. R. Borkent, *Een vogel is er thuis; verzamelde liederen*, Utrecht, KokBoekencentrum, 2023, ISBN 9789043539548, 398 pag., prijs: € 29,99.

GRAVEN IN DE SCHRIJFTEN

Sommige predikanten worden in hun eerste gemeente weleens overvallen door de gedachte dat ze uitgepreekt zijn. Ze hebben in hun hoofd of in geschreven vorm een lijstje met teksten waarover ze ooit eens willen preken en op een gegeven moment hebben ze gepreekt over al die teksten. Ikzelf heb deze ervaring niet gehad. Ik herken eerder wat verschillende oudere predikanten mij toevertrouwden, namelijk dat je een leven lang de Schriften in de prediking mag openen en dan nog het gevoel hebt dat er zoveel moois in die Schrift te vinden is. Gods Woord is een onuitputtelijke bron, een heilige ruimte waarin je mag vertoeven, waarin je mag verdwalen en op het spoor komt van Gods onnaspeurlijke wijsheid.

Als academicus kijk ik ook met de ogen van de onderzoeker naar het Nieuwe Testament en zie dat er nog zoveel moois te ontdekken valt. Mijn collega's Rob van Houwelingen en Myriam Klinker-De Klerck delen deze visie en hebben verschillende van hun inzichten gebundeld in een uitnodigend boekje, *Op ontdekkingsstocht door het Nieuwe Testament*. Het is niet alleen uitnodigend vanwege de lay-out of schrijfstijl, maar ook omdat het de lezer op een spoor van ontdekkingen wil zetten dat de auteurs zelf gegaan zijn. In hun eigen woorden: zij willen hun ontdekkersvreugde in boekvorm delen (7).

Beknopte oriëntatie

Deze bundeling van artikelen bestaat uit een reeks publicaties die de collega's in dit blad (in de rubriek 'Woord-waarde') en in *Onderweg* gepubliceerd hebben. De 35 hoofdstukken zijn steeds op dezelfde manier opgebouwd. Eerst kan de lezer kennisnemen van een kader waarin de tekst in zijn directe tekstuele context wordt geplaatst en vaak ook in de context van het hele Bijbelboek. Daarin is niet alleen oog voor de tekstuele verbanden, maar ook voor de bredere theologische lijnen die in een Bijbelboek naar voren komen. De auteurs geven aan dat alle kaders samen een 'beknopte oriëntatie in het Nieuwe Testament' vormen (7). Na dit kader volgt de te bespreken tekst en de uitleg van de tekst. In de inleiding van het boek reiken Van Houwelingen en Klinker-De Klerck de lezer reeds aan dat de focus van de uitleg kan verschillen per bijdrage. Soms komt in een hoofdstuk een tekstueel aspect aan de orde, terwijl in een andere bijdrage de waaier breed uitgaat

en de tekst in bredere verbanden wordt geïnterpreteerd. Ik merk daarbij op dat bepaalde bijdragen blijven bij tekstuitleg, terwijl andere op basis van de tekst tevens in gesprek gaan met theologie en samenleving. Als ik eerlijk ben vind ik laatstgenoemde artikelen het meest interessant, omdat de tekst dan gaat spreken in de ruimte van het leven in geloof. De lezer krijgt een brede blik. Van Houwelingen en Klinker-De Klerck behandelen teksten uit vrijwel het hele Nieuwe Testament; de bundel bevat alleen geen bijdragen over 2 en 3 Johannes. Ik ben blij dat de auteurs ook aandacht schenken aan verschillende Katholieke Brieven (Hebreeën-Judas). Dat is namelijk bij andere publicaties wel eens anders. Het boek bevat tien hoofdstukken over teksten uit de Evangelien en Handelingen, achttien over de brieven van Paulus en zes over de Katholieke Brieven en Openbaring. Het sluit af met een theologische verkenning van de kerk in het Nieuwe Testament, onder de kop 'Eenheid in verscheidenheid'. Dit slothoofdstuk vormt als het ware de ruggengraat van de nieuwtestamentische teksten, gezien het feit dat de nieuwtestamentische boeken aan de ene kerk in haar culturele en geografische verscheidenheid geschreven zijn.

Voorbeelden

Zoals u begrijpt kan ik niet het hele boek bespreken. Ik wil er enkele voorbeelden uitlichten om een beeld te geven van de inhoud. In veel boeken is het eerste hoofdstuk van belang: de inzet zet de toon voor de vervolghoofdstukken. Passend is het daarom dat Van Houwelingen en Klinker-De Klerck beginnen met de zaligsprekingen in de bergrede (Mat. 5:3-12). Van Houwelingen zet in bij het woord 'gelukkig' (NBV) of 'zalig' (HSV), in het Grieks *makarios*. Jezus wenst de onfortuinlijken van deze wereld geen geluk toe, maar verklaart ze gelukkig. Geen van de gaven die vervolgens genoemd worden zijn zaken die afgedwongen worden, ze worden door God geschonken. Zelf vroeg ik mij af of de gelijkschakeling van *makarios* met ons moderne concept 'geluk' zo mogelijk was. Ik geef daarbij meteen toe dat *makarios* een ingewikkeld te vertalen woord is, met de connotatie (bijkomende betekenis) van weldadig leven. Er zijn dus zeker raakvlakken. De zaligsprekingen zijn de aanzet voor het vervolg van de bergrede, waarin uitgespeld wordt hoe de burgers van Gods koninkrijk leven in het heden en de toekomst. Van Houwelingen toont dat Matteüs zijn Joodse context meeneemt

als de pijlers van het koninkrijk in de bergrede terugkomen in drievoud: Tora (Mat. 5:17-48), cultus (Mat. 6:1-18) en barmhartigheid (Mat. 6:19-7:12). Burger van het koninkrijk worden en zijn is niet gemakkelijk, maar gaat gepaard met pijn en moeite. Die worsteling doet uitzien naar dat beloofde koninkrijk en geeft de taak om in afhankelijkheid een plaats in te nemen in deze wereld.

De gelijkenis van de onrechtvaardige rentmeester (Luc. 16:1-9) is een ingewikkelde en eigenaardige vertelling van de Here Jezus. Klinker benoemt in hoofdstuk 5 dat deze gelijkenis een verrassende spits heeft: het wangedrag van een manager wordt beloond. Het punt van de gelijkenis is echter niet de oneerlijkheid, maar de praktische wijsheid.

De gelijkenis van de onrechtvaardige rechter heeft een verrassende spits: het wangedrag van een manager wordt beloond

De rentmeester blijkt een goede crisismanager en Jezus trekt een lijn naar zijn volgelingen: in de crisis van het koninkrijk moeten zij ook praktische wijsheid vertonen. God zal daarbij op plaats een in het leven moeten staan, maar christenen mogen gebruikmaken van de valse mammon. Rijkdom moet een christen echter niet in de macht van de duisternis drijven en dus is deze praktische wijsheid tijdelijk van aard. Klinker wijst terecht op de gelijkenis in hetzelfde hoofdstuk: de rijke man en de arme Lazarus. Een christen voelt zich juist geroepen om te delen van die praktische rijkdom met minderbedeelden.

In hoofdstuk 12 behandelt Klinker-De Klerck de bekende tekst uit Romeinen 12:1-2: het toevertrouwen van het leven aan de Heer en de vernieuwing van de gezindheid. De auteur stelt terecht dat Paulus de Romeinse christenen niet oproept om met de sociale omgeving te breken. Wel houdt de apostel hun voor dat zij zich niet moeten conformeren aan hun omgeving. Dat doet men door veranderd te worden door de Geest, het ontvangen van een nieuwe *mindset*. Dat is een proces dat gepaard gaat met radicale toewending naar God, zoals Paulus zelf ervaren heeft. Die mindset kenmerkt zich door bescheidenheid en het zoeken naar geloofsgemeenschap met anderen. Klinker-De Klerck zet dat tegenover een moderne houding van autonomie en zelfontplooiing, een houding die zij ook in de kerk aantreft.

Een terechte lijn mijns inziens, die ook tot zelfreflectie aanzet. De Heer vraagt mij een metamorfose te ondergaan door de Geest.

Het volgende hoofdstuk is eveneens van Klinker-De Klerck. Paulus schrijft in 1 Korintiërs 7:40b dat hij zijn eigen mening geeft. Klinker-De Klerck laat de spanning rondom Paulus' mening mooi staan. Enerzijds maakt Paulus zich kwetsbaar door te verwijzen naar zijn overtuiging, omdat het advies dat hij geeft niet teruggaat op een gebod van de Heer. Tegelijkertijd is deze mening niet vrijblijvend, want deze is geworteld in het gezag van Paulus als geroepen apostel. Het is Gods barmhartigheid en liefde in Christus die Paulus geroepen heeft tot deze bediening en daarom geeft de apostel vrijmoedig dit advies. Klinker-De Klerck legt de lijn naar het ambt: ambtsdragers mogen vrijmoedig adviseren, juist ook op grond van hun roeping. De Heer heeft hen geschikt geacht. De lijn van Paulus' unieke apostolaat naar het tegenwoordige ambt lijkt wat snel, maar ik acht die legitiem. Ambtsdragers hebben de taak Schriftuurlijk onderwijs te geven, maar mogen ook zeker vrijmoedig geestelijk advies geven als de pastorale situatie dat vraagt.

Van Houwelingen stelt in zijn bijdrage over Titus 1:12-13a (hoofdstuk 28) terecht de vraag hoe we Paulus' stevige taal over de Kretenzers ("onverbeterlijke leugenaars, gemene beesten, vadsige vreters") in deze verzen moeten waarderen. Juist in onze samenleving is de verharding in onze omgangsvormen een struikelblok geworden om op een normale wijze met elkaar om te gaan. Van Houwelingen wil deze stevige taal terecht niet alleen terugleiden op Paulus' ijver voor het Evangelie of een karaktereigenschap van de apostel. Paulus maakt gebruik van retorische

middelen om zijn punt van confrontatie en bekering te beklemtonen, vooral in de context van de brief aan Titus, waar dwaalleraren gelovigen misleiden. De taal uit deze verzen weerspiegelt ook de tijd van het Nieuwe Testament, waar harde bewoordingen gewoner waren. Van Houwelingen vraagt tot slot of westerse christenen ook stevige bewoordingen mogen gebruiken en geeft als antwoord dat dit soort taal tegenwoordig als gewelddadig wordt gezien en dat dit geweld strijdt met de vriendelijkheid van de gelovige (Fil. 4:5). Hier geeft hij mijns inziens te veel krediet aan de omgeving. Christenen moeten staan voor de waarheid van het Evangelie en daarbij mogen best onderscheidende woorden vallen. Vriendelijkheid en kordaatheid hoeven wat mij betreft niet tegen elkaar uitgespeeld worden. Met Van Houwelingen wil ik wel laten staan dat Paulus' apostolische gezag anders is dan mijn bescheiden plaats als 'gewone christen'.

Worstelen om de eenheid

Ik zou graag nog meer hoofdstukken willen beschrijven, zoals de lastige tekst uit 1 Petrus 3:18-22 (hoofdstuk 32). Ik wil echter nog aandacht besteden aan het slothoofdstuk over de kerk. Van Houwelingen laat zien dat er in de vroegchristelijke kerk diversiteit aanwezig was: tussen bevolkingsgroepen (Joden en heidenen), tussen gemeenten (moedergemeente Jeruzalem en dochtergemeente Antiochië), tussen voormannen (Paulus en Barnabas, Paulus en Jakobus in Galaten 2) en binnen gemeenten (partijvorming in Korinte). Het was worstelen om de eenheid in Christus te houden. Die eensgezindheid wordt bij de Heer gezocht (Hand. 2:42), in

Christenen moeten staan voor de waarheid van het Evangelie en daarbij mogen best onderscheidende woorden vallen

de gezindheid van Christus en met het onderwijs van Jezus en de apostelen in het vizier. De rode lijnen van eenheid en diversiteit en de worsteling daarmee vormen terecht een essentiële achtergrond voor alle behandelde teksten van het Nieuwe Testament. De vleesgeworden en verheerlijkte God gebruikt het Woord om zijn gebroken en worstelende heiligen te vermanen, te troosten en te leiden.

Bezinning

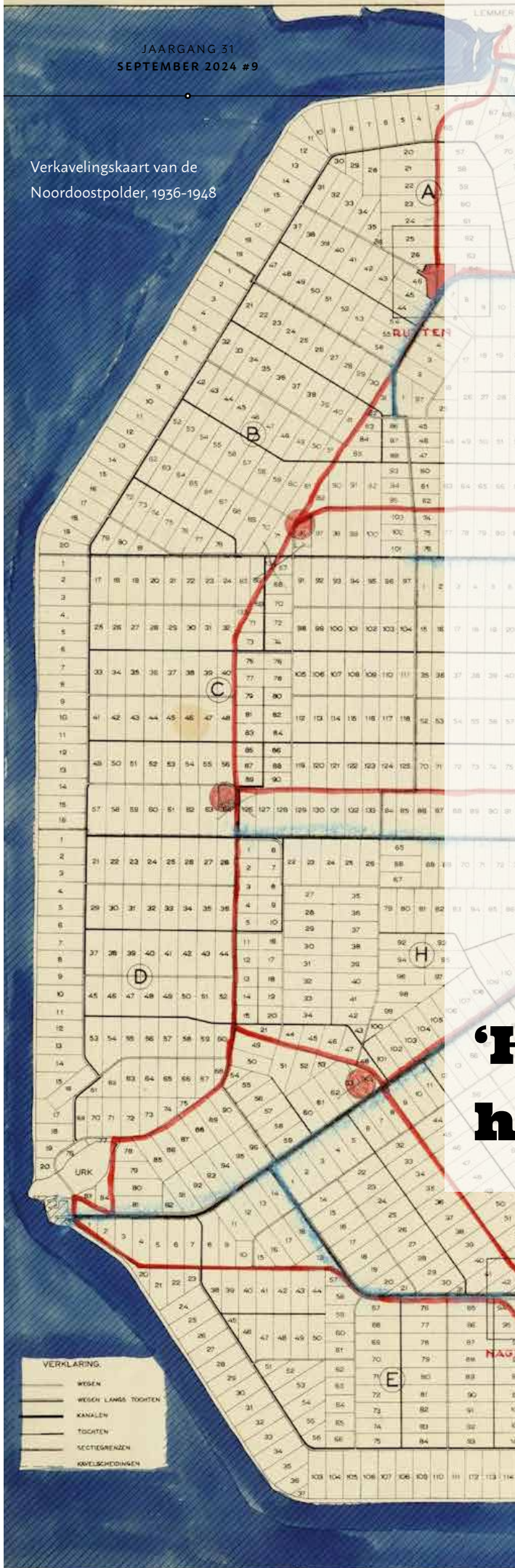
Tot slot enige observaties mijnerzijds. De lezer zal bijdragen verschillend waarderen, vaak bepaald door factoren als Bijbelkennis en persoonlijke voorkeuren. Het ene moment zal de lezer een verrassende exegese aantreffen en/of theologische diepgang, een andere keer zullen de klanken van de uitleg bekend en vertrouwd voorkomen. Het viel mij op dat verscheidene nieuwtestamentische teksten toegepast worden op het staan in de wereld van een gelovige, terwijl ik bij een aantal bijdragen ook verwacht dat er aandacht besteed wordt aan de gelovige gemeenschap met Christus. Een overweging die ik de auteurs zou willen meegeven is het toevoegen van een element van bezinning. Het boek heeft niet zozeer de insteek van een Bijbelstudieboek voor groepen, maar een vraag of bezinnende gedachte had ik wel gewaardeerd. Zo kunnen de vruchten van de tekstuele overwegingen meegenomen worden in het leven van alledag. Dit boek bevestigt mijn ervaring dat er nog veel te studeren valt in de Schrift. De inzichten van de collega's nodigen uit om zelf ook nieuwe en oude dingen tevoorschijn te halen (Mat. 13:52). Goud moet gedolven worden en Van Houwelingen en Klinker-De Klerck zijn ons in dit boek voorgaand. ■

Dr. A. van den Os is universitair hoofddocent Nieuwe Testament aan de Theologische Universiteit Apeldoorn

N.a.v.:
Rob van Houwelingen en
Myriam Klinker-De Klerck, *Op ontdekkingstocht door het Nieuwe Testament*, Buijten & Schipperheijn Motief, Amsterdam, 2023, EAN 9789463692434, 160 pag., prijs € 16,90.

Verkavelingskaart van de
Noordoostpolder, 1936-1948

UIT **ONDERWEG** VAN 17 MEI 2024 EN
THEOLOGIA REFORMATA VAN JUNI 2024

Op 9 maart 2024 werd door de synode van de Nederlandse Gereformeerde kerken schuld beleden over de kerkelijke breuk uit de jaren zestig. Een belangrijke zin in de uitspraak is: "Wij aanvaarden de verantwoordelijkheid voor het (laten) ontstaan van het klimaat van het absolute."

Het is in de afgelopen jaren een veel gebruikte (en misbruikte) typering geworden van de oorzaken van die breuk. Vaak, ook in deze schuldbelijdenis, wordt het niet nodig gevonden om te omschrijven wat dat absolute klimaat eigenlijk inhield. Kennelijk roept de typering voldoende herkenning op. En met opluchting wordt ervan uitgegaan dat we nu in een heel ander klimaat ademen. Zou het?

De typering, die zo'n eigen leven is gaan leiden, is ooit gemunt door A.P. van Langevelde, in zijn biografie van prof. C. Veenhof ('In het klimaat van het absolute', 2015). Interessant is dat Van Langevelde naar aanleiding van de betreffende schuldbelijdenis behoefte voelde om nog eens uiteen te zetten wat hij er eigenlijk mee bedoeld heeft. Hij doet dat in Onderweg (17 mei 2024) met een viertal vragen en antwoorden. In de laatste van de vier proef ik enige kritische distantie ten aanzien van de schuldbelijdenis. En met goede reden, vind ik. Zijn titel: 'De schijnwerper op: Het klimaat van het absolute'.

'Het klimaat van het absolute'

1 Wat wordt bedoeld met 'het klimaat van het absolute'?

In mijn boek wordt deze uitdrukking in de eerste plaats gebruikt om het interbellum te typeren, maar zij kan ook benut worden voor de GKv in de jaren vijftig en zestig. Daar was een atmosfeer waarin het dominante uitgangspunt was dat alle vragen in kerk en cultuur maar één goed christelijk antwoord hadden. Dat antwoord kon door grondige studie afgeleid worden uit de Bijbel en de gereformeerde belijdenisgeschriften. De uitkomst werd via een strakke kerkelijke leiding in de praktijk gebracht binnen een vrijgemaakte minizuul: er werden allerlei eigen organisaties opgericht. Het sleutelbegrip was

doorgaande reformatie. De GKv was de ware kerk bij uitstek en de antithese ten opzichte van de wereld en andere kerken werd bloedserieus genomen. En gezag was gezag, ook in de kerken. Dit alles bracht spanningen met zich mee, omdat meningsverschillen, ook theologische, er eigenlijk niet mochten zijn. De GKv kreeg sektarische trekken. Er was een voedingsbodem voor extreme ideeën. Het was nooit de officiële kerkelijke leer, maar sommige vrijgemaakten zeiden dat er buiten de GKv geen zaligheid was.

2 Hoe is dit klimaat ontstaan?

Binnen de GKv was na de Vrijmaking van 1944 een enorm elan om een nieuw kerkelijk leven op te bouwen. Dat moest zo zuiver mogelijk gebeuren. Men voelde zich niet alleen bevrijd van de

tijdvak als waarin de Noordoostpolder werd vormgegeven: een uniek project van maatschappelijke planning met zorgvuldige selectie van pionierende boeren. Zo kwam een kandidaat-boer zonder (propere) partner niet in aanmerking voor een bedrijf in de nieuwe agrarische modelsamenleving. De GKv was de Noordoostpolder van de kerken in Nederland, volop kind van de naoorlogse tijd. Dat een spoedige wederkomst van Christus werd verwacht, voerde de druk extra hoog op.

3 Waarom ging het mis?

Niet iedereen was voorstander van de doorgaande reformatie. Niet iedereen wilde eigen vrijgemaakte organisaties. Sommigen wilden interkerkelijke samenwerking. Anderen wilden landelijk of plaatselijk praten met de synodaal-gereformeerden, omdat ze de breuk uit 1944 wilden helen. Daarbij kwam dat zich in de jaren zestig een gezagscrisis aftekende. Allerlei in de oorlog en wederopbouw onderdrukte gevoelens van onvrede braken door in een sterke vrijheidsdrang. Dit ging gepaard met een seksuele revolutie en flinke spanningen tussen de generaties. Dit alles gaf ook problemen binnen de GKv. Niet iedereen liet zich dat ene goede antwoord van de doorgaande reformatie aanleunen. Kerkelijk gezag werd geprovoceerd. Dat leidde tot heftige kerkelijke botsingen, vergelijkbaar met de verkeersongelukken in de Noordoostpolder op de kruispunten van de kaarsrecht getrokken polderwegen door de zogenoemde polderblindheid. De latere 'buitenverbanders' waren met hun independentistische trekken de provo's van de vrijgemaakte kerken: ze trokken zich weinig tot niets aan van veroordelingen van kerkelijke vergaderingen.

4 Hoe kunnen we de schuldbelijdenis van de synode historisch duiden?

Schuld belijden over fouten uit een ver verleden is in de mode. Denk aan de slavernijdiscussie. Wij zijn in de NGK dus opnieuw kind van onze tijd. Het is natuurlijk goed om te zeggen dat dingen anders hadden moeten. Maar het heeft ook iets gemakkelijk: schuld belijden over fouten van hen die voor het grootste deel niet meer in leven zijn. Waarover moeten onze nazaten over een halve eeuw schuld belijden als het gaat om ons gedrag? Gods goede schepping gaat in een wereldwijde ecologische crisis te gronde door ook onze dienst aan de mammon. Het sektarische klimaat van het absolute is een bedreiging voor de humaniteit maar zijn wij niet door-geslagen naar het klimaat van het relatieve waarin we zelf wel uitmaken hoe wij leven? Kunnen we ook dankbaar zijn voor wat ons voorgeslacht binnen de GKv voor offers bracht binnen de doorgaande reformatie die toch gericht was op levensheiliging? Waar zijn hun antithese en profetisch protest gebleven? Gaat met het badwater geen kind verloren? Tegen-

'Het was hetzelfde tijdvak als waarin de Noordoostpolder werd vormgegeven: een uniek project van maatschappelijke planning met zorgvuldige selectie van pionierende boeren'

Duitse bezetter, maar ook van de synodale overheersing binnen de vroegere Gereformeerde Kerken in Nederland die bestond uit een boven-confessionele binding aan leerbesluiten over verbond en uitverkiezing. Het was dezelfde tijd als van de wederopbouw van Nederland na de Tweede Wereldoorlog, hetzelfde

over absolutisme en relativisme staat het relationele bijbelse klimaat van het verbond. In een gebroken wereld mogen we daarbinnen jagen naar de heiliging, in dankbaarheid voor de *amazing grace* van God.

Misschien is de typering van onze huidige tijd als 'klimaat van het relatieve' wel treffender dan die van de jaren vijftig/zestig als 'klimaat van het absolute'. Bovendien heeft juist dat huidige klimaat nogal absolute trekken gekregen. Daarop wijst ook dr. R.T. te Velde in de rubriek Reflexen van Theologia Reformata (juni 2024). Uitvoerig gaat hij in op die gedenkwaardige synodale schuldbelijdenis en de gehanteerde typering 'klimaat van het absolute'. Hij is nogal blij met de schuldbelijdenis. En hij schetst vrij uitvoerig in hoeverre de betreffende typering volgens hem recht doet aan het klimaat dat niet alleen in de wereld, maar zeker ook in de Gereformeerde Kerken heerste vanaf de jaren dertig, met een radicalisering na de Vrijmaking. Toch plaatst hij er ook kritische kanttekeningen bij. Hij legt die kanttekeningen op meer fluweel dan mij zou lukken. De scherpte ervan kan daardoor zomaar over het hoofd gezien worden. En dat zou jammer zijn. Twee stukjes knip ik daaruit:

Dit brengt mij tot een meer systematische moeilijkheid in het spreken over 'het klimaat van het absolute'. Op het eerste gezicht kiezen we door het hanteren van deze diagnose voor relativisering. Moesten de discussies zo op de spits gedreven worden? Die vraag kan uit een gezonde nuchterheid voortkomen. Toch zie ik er iets anders in meekomen. Door 'het klimaat van het absolute' aan te wijzen als oorzaak van kerkelijke verwijdering, nemen we van dat klimaat niet alleen relativiserend afstand, maar tonen we ook dat we aan iets anders de voorrang geven. Het 'absolute' van de vrijgemaakten in de jaren vijftig en zestig ging over leerstellige en ethische zaken die precies afgebakend en geformuleerd konden worden. Hedendaagse vrijgemaakten – Nederlandse Gereformeerden volgens de officiële naam – streven naar verdraagzaamheid en geven graag ruimte aan diversiteit van opvattingen en manieren van leven. Dat zijn op zichzelf mooie waarden, die diep in het evangelie verankerd zijn – lees de aansporingen van de apostel Paulus in zijn brieven aan gemeenten in Rome, Korinthe en Kolosse. Tegelijk moeten de deugden van verdraagzaamheid en ruimhartigheid in verbinding blijven staan met de eenheid van het geloof en de waarheid van het evangelie. Voor een gezond en liefdevol christelijk leven kunnen we nooit zonder de inhoudelijke geloofsleer, die volgens diezelfde Paulus – met name in zijn 'Pastorale' brieven aan Timotheüs en Titus – de gezonde en gezondmakende leer is. Laten we met een relativisering van het absolute ook de interesse in leerstellige en ethische kwesties als zodanig los, dan gaan wezenlijke aspecten van het

christelijk geloof verloren die – met alle hinderlijke complicaties van dien – in de conflicten van de jaren vijftig en zestig binnen de vrijgemaakte kerken óók op het spel stonden. De relativisering van waarheid en eenheid in het geloof wordt daarmee op zichzelf iets absoluuts – letterlijk: losgemaakt van het andere – alleen zonder het met zoveel woorden te zeggen en zonder zich te verantwoorden. Want 'dat voelt toch iedereen?' Het is een kunst om het evenwicht te bewaren tussen het blijvend-onopgeefbare van het christelijk geloof en de wisselende, voor discussie openstaande concretisering daarvan. Het mag zo zijn dat in 'het klimaat van het absolute' zulke concretisering te snel geïdentificeerd werden met 'de ware en volkomen leer der zaligheid' (Dooptformulier). Tegelijk gaat het in het christelijk geloof wel degelijk om grote dingen, en staat er iets op het spel. Omdat het gaat om heil en onheil, leven en dood, mag die leer

'Ook in de meer uitgewerkte geloofsleer gaat het om datgene wat nodig is om in de band met Christus te blijven'

met kracht verdedigd worden. Christus, onze Verlosser, doet een exclusieve, absolute aanspraak op ons leven. Ook in de meer uitgewerkte geloofsleer gaat het om datgene wat nodig is om in de band met Christus te blijven. Niet elke afgeleide vraag of nadere toespitsing heeft eenzelfde soortelijk gewicht. Toch doortrekt een existentiële en ultieme geladenheid het christelijk geloof, niet alleen in de leer maar ook in de beleving.
(...)

Aanspraak

Het helpt weinig om in deze variatie dan maar gewoon te berusten en de aanspraak op absolute gelding als zodanig buiten de orde te verklaren. Dat kan een risico zijn van het afstand nemen van 'het klimaat van het absolute'. Het helpt niet, omdat de dimensie van absolute en ultieme gelding zich blijft opdringen, ook als er niet over gesproken wordt. In de postmoderne setting van de vroege 21ste eeuw zijn algemene waarheidsaanspraken vervangen door particuliere deelwaarheden. Dat kan een gezonde ontspanning opleveren in het naast elkaar laten bestaan van perspectieven op en facetten van de complexe werkelijkheid. Een schaduwzijde hiervan is dat de strijd om de waarheid zo maar vervangen wordt door een strijd van belangen en een gevecht om de macht. Het resultaat daarvan is niet veel beter.

De uitdaging is om het gesprek te blijven zoeken en verantwoording te blijven geven van datgene wat voor elk van ons onopgeefbaar is: Waarom is dit voor jou zo belangrijk? Wat raken we kwijt wanneer dit inzicht verdwijnt? Hoe kan ik bij een aanvankelijk verschillend uitgangspunt toch plaats inruimen voor wat jou zo aan het hart gaat? Want dat appel gaat uit van de ander, die binnen de christelijke geloofsgemeenschap iets anders naar voren brengt dan wat mij van huis uit vertrouwd is. Actief het gesprek zoeken en daarin je zelf openstellen voor inzichten en ervaringen van anderen is geen onverschillig pluralisme. Het is een houding die meer vraagt dan met een eenduidige bijlsag de knoop doorhakken. Behalve de eenheid van de kerk in belijden en beleven staat ook de katholiciteit van de kerk op het spel: hoe houden we vast aan het geheel van 'het geloof dat voor eens en altijd aan de heiligen is overgeleverd' (Judas;3; even verderop in vers 20: 'uw zeer heilige geloof).

Ik vrees dat dit vasthouden van het katholieke tot mislukken gedoemd is wanneer een kerkelijk klimaat zo absoluut dat van het relatieve is geworden ... ■

Van het bestuur

In dit nummer van Nader Bekeken treft u een nieuwe rubriek aan: **'Van het bestuur'**. Voortaan zullen wij als bestuur u als abonnee via deze rubriek informeren over actuele zaken die voor u van belang zijn. Deze keer het volgende.

In onze Jaarbrief van december 2023 maakten we melding van een behoorlijk begrotingstekort voor 2024, ondanks de verhoging van de abonnementsprijs op *Nader Bekeken*. Daarom zochten we naar kostenbesparingen. Dat heeft ertoe geleid dat we hebben besloten om één blad per jaar minder uit te geven. Het decembernummer van *Nader Bekeken* zal worden samengevoegd met het januarinummer en acht pagina's dikker worden dan de andere nummers. We verwachten hiermee jaarlijks ongeveer € 4.000 te besparen. Ook zal de Jaarbrief niet langer als aparte brief bij het decembernummer van Nader Bekeken worden gevoegd, maar in het blad zelf worden opgenomen onder deze rubriek. ■

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Cahiers tot versterking van het gereformeerde leven die de stichting in de loop der jaren uitgaf zijn in PDF verkrijgbaar.

**DAGELIJKS BESTUUR VAN
DE STICHTING WOORD EN WERELD**

Voorzitter

Ds. J. Wesseling (a.i.)

Secretaris

W. Hindriks

Penningmeester

G.F. Slump

REDACTIE NADER BEKEKEN

Hoofdredactie

Dr. P. Boonstra

Eindredactie

B. Seldenthuis

D.E. Slump-Schoonhoven

Redactie

Ds. S.M. Alserda

Drs. H.J. Boiten

Ds. C. van Dijk

Dr. B. van Egmond

Drs. B.P. Hagens

Drs. J.W. van der Jagt

Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Ds. S.M. Alserda

Melkweg 49, 7904 ER Hoozevee

Tel.: 06-165 61 146

Mail: redactie@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Dr. H.H. van Alten, Pretoria ZA

Ds. J. Beekhuis, Hoozevee

Drs. L. Bezemer, Hattem

Drs. F.J. Bijzet, Emmen

J.H. Bollemaat, Dalfsen

H. Boomstra, Den Helder,

tekeningen/cartoons

A.C. Breen, Dunsborough, WA

Drs. E. Brink, Waddinxveen

Drs. J.J. Burger, Veenendaal

Ds. H. Drost, Grafhorst

Ds. P. Drost, Übelbach (Oostenrijk)

Drs. L.W. de Graaff, Heerde

Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort

Prof. dr. P.H.R. van Houwelingen,

Kampen

Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen

Ds. R.Th. Pos, Steenwijk

Ds. A. van der Sloot, Steenwijk

Dr. R.T. te Velde, Wezep

Dr. H. Veldman, Zuidhorn

Dr. H.T. Wendt, Urk

Ds. J. Wesseling, Arnhem

Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort

Basisonwerp: Studio TinekeWerk

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk

Druk: VellendrukkerijBDU b.v.,

Barneveld

Gesproken versie: Nader Bekeken

is ook op Daisy-cd en Webbox

verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden

en Slechtzienden,

tel. 0341-56 54 77, e-mail

klantenservice@cbb.nl.

Adreswijzigingen

en/of opzeggingen

INTERNET:

• www.woordenwereld.nl

• woordenwereld@spabonneservice.nl

• naderbekeken@spabonneservice.nl

POSTADRES:

• Woord en Wereldabonneservice,

Postbus 105,

2400 AC Alphen aan den Rijn

TELEFOON:

• 088 - 110 20 42

• 0172 - 47 60 85

Beëindiging abonnement:

tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten:

www.woordenwereld.nl/klantenservice

**Meer informatie en abonnements-
voorwaarden op** www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken € 51,15

Nader Bekeken (buitenland Europa)

€ 100,15

Nader Bekeken (buitenland overig)

€ 111,65

Nader Bekeken studenten € 30,25

Nader Bekeken cadeau-abonnement

€ 25,60

Nader Bekeken PDF € 30,25

Prijzen losse verkoop:

Nader Bekeken € 4,75 (incl. verzendkosten)

Cahier PDF € 4,00

Bankrekeningnummer:

NL 75 INGB 0007 2255 58

Bic-code: INGBNL2A

Deze tarieven gelden bij machtiging

(automatische incasso).

Voor betaling per acceptgirokaart of per

eigen overschrijving geldt een opslag

van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften:

NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft
geprobeerd alle rechthebbenden te
achterhalen en in te lichten. Mocht de
vermelding van eigenaar of copyright
onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan
contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag
vermenigvuldigd worden en/of openbaar
gemaakt worden zonder schriftelijke
toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

www.woordenwereld.nl

U kunt ons steunen door uw voor
de belasting aftrekbare giften te
storten op rekening NL42 RABO
0324 6259 01 ten name van de
Stichting Woord en Wereld. Zij die
de stichting testamentair willen
gedenken, kunnen gebruik-
maken van de volgende formulering:
Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij
van kosten aan de Stichting Woord
en Wereld, statutair gevestigd te
Haarlemmermeer. Wij zijn een
ANBI-instelling.

**Neem nu een jaarabonnement
en ontvang de special
'De bijbel of een biertje' gratis!**

**Ga voor het afsluiten van een abonnement
naar www.woordenwereld.nl**

www.woordenwereld.nl

Daarop kunt u:

- de **laatste nummers** van Nader Bekeken bekijken;
- het **artikel van de maand** uit de laatste nummers downloaden;
- **nummers die langer dan een jaar geleden** verschenen zijn downloaden;
- informatie over de **cahiers** van Woord en Wereld vinden;
- met de zoekfunctie allerlei **onderwerpen** vinden waarover iets geschreven is.

Van een pluchen beer

Ik weet niet meer hoe oud ik was.
 Waarschijnlijk was mijn keel beslagen.
 'k Was ziek en ging niet naar de kleuterklas.
 Eerst had ik nog geen klagen.

Je ligt in bed, je leest een boekje
 en peinst wat in je hoofd.
 Ineens begreep ik: mijn pluchen Bruintje
 was feitelijk gewoon dood.

Kat Spinner leeft, maar Bruintje niet, want
 niet ieder leeft waarmee ik me omring.
 En achter die hele enge rand
 is hij geen beertje, maar een ding.

En eenmaal over de rand
 komt hij toch nooit tot leven,
 al staat de wereld in de brand
 en zijn de jaren voortgedreven.

We huilden samen, beer en ik,
 het schepsel en de schepper een koraal.
 Tot op heden, ik zeg u eerlijk,
 ben ik er nooit meer van gekomen, niet helemaal.

MIKHAIL KATSNELSON (1957)

Mikhail Katsnelson is een Russisch-Nederlandse hoogleraar theoretische natuurkunde aan de Radbouduniversiteit in Nijmegen. Zijn poëzie schrijft hij in het Russisch. In de vertaling naar het Nederlands gaat de dynamiek van klank, rijm en ritmiek natuurlijk verloren, maar toch blijft dit gedicht, ondanks het genoemde verlies, ook in vertaling wel overeind. Dat is te danken aan het thema, de herkenbaarheid van de beschreven existentiële ervaring.

Komt een kind daaroverheen? Het verschil tussen leven(d) en dood ontdekken. Ontdekken dat je geliefde knuffel níet leeft en de huiskat wél. Dat je knuffelbeertje een *ding* is. Je dacht dat hij leefde, maar dat had je zelf bedacht. En al die andere knuffels: zelfde verhaal. En heb je dat eenmaal ontdekt en ervaren, dan is er geen weg meer terug. De feiten draaien de fantasie de nek om. De bedenker en het bedenkensel verliezen elkaar, moeten gezamenlijk huilend afscheid nemen van elkaar. Het sprookjesbos wordt verlaten, de harde wereld wacht.

De dichter bekent het eerlijk: het is een verlies waar hij tot op heden niet overheen gekomen is. Niet helemaal ...